

Ročník XX.

červenec – srpen 2011

číslo 7 – 8

Kdybys tu se mnou šel, viděl bys, co mám rád.

Kostelík, strouha, most, krajina obyčejná, všední a překrásná jak šedí vrabci z hejna, řeka, stín kaštanu, hojivá vůně, chlad.

Tak voda ze studny na chvíli smyje prach, který se usadil na rozpáleném čele a padá na knihy, na dopis od přítele a tiše pokrývá obrazy na stěnách.

To bylo v červenci, já jsem se navracel, ty jsi stál u okna a kývals mi už z dálky, právě se vzbudily vlašťovky-povídalky, jiskřící kohouti a zámek plný skel.

Hřebínek oblohy se vznítíl o hřeben lesnatých pahorků, s kterými splýval hebce. Slyšel jsem čistý křik nad dílnou zlatotepece, snídal jsem jahody a máslo brukví. Den!

Ivan Blatný

Foto: Ludmila Procházková

Úvodem

Nejsme naivní, zlo nezmizelo ani s koncem války ani s odchodem ruských okupantů před 20 lety. Viděli jste v televizi film, který si o sobě nechali natočit „vorové ze zákona“? Kmotří ruské mafie, nejneurvalejší rváči, jdoucí za mocí a penězi, neštítící se žádného násilí. S vlivem i v cizích zemích. (V Rusku je 50x víc vražd než v Evropě.) Naši Vietnamci prý platí výpalné vietnamskému gangu.

Svobodu nelze udržet, natož získat bez spolupráce s odpovědnými, obětavými a statečnými. Ti, co si valí před sebou kuličku štěstíčka, jsou nepoužitelní.

Prázdniny a dovolená mají sloužit odpočinku a zážitku. Kdo se umí ztišit a umí žasnout, může vidět, slyšet a zakoušet mnoho krásy a blízkosti. Pravé bohatství se nedá koupit, je osobním darem, kdo to ví, je mu do zpěvu. Krása povznáší a narovnává, máme ji za to chránit. /v

DOBŘE UTAJOVANÁ KONSPIRACE

Okolo úmrtí emeritního biskupa Otčenáška vyšlo několik článků i oslavných řečí. On se ale nestal biskupem proto, aby ho zavřeli, ale aby konal: biřmoval a světil kněze. On nežil jako biskup jen po roce 1989. V té době byl už 40 let biskupem, byť režimem neuznávaným a pronásledovaným. Ani v knize jeho životopisu není zmínka o tom, že v té těžké době tajně uděloval svátosti, a to samozřejmě s rizikem dalších možných postihů. Už jsme jen dva žijící, kteří mu můžeme děkovat za splnění našeho životního cíle, za dar kněžství.

Bydleli jsme spolu s ním ve valdické věznici na II. oddělení v cele číslo 7. Přes 40 chlapů na 3-etážových palandách. Měl jsem právě po 30denních exerciciích s Josefem Zvěřinou. Biskup Karel a já jsme onemocněli silnou chřipkou a byli přes den sami dva na cele, ostatní pak na dílně. Najednou se přestal modlit a obrátil se ke mně s vlnitostí jemu vlastní: „Jene, chtěl bys být knězem?“ Bylo to náhlé, nečekané; jen jsem mlčky kývnul. „Tak se připrav!“ Bachař pravidelně kontroloval celu každých 7 minut. Jakmile zavřel

Jakmile ztratíme morální základy, ztratíme víru. Není to tak, že víra přesahuje morálku.

M. Gándhí

Mluvit přesným jazykem znamená žít v pravdě a odbývat řeč je zvláštní způsob lhaní.

Vzdělaná česká rodina je mocnější institucí než mnohá jiná vzdělávací zařízení.

Martin Hilský

Zvláštní je, jak se člověk propracovává ... dnes jsem s maminkou měla řeč o používání slov „Ježíši“, „Ježíšmarija ...“ nakonec sama uznala, že je to zlozvyk. Stejně bezmyšlenkovitý, jako když někdo říká: „Ty vole“.

Začínám to víc slyšet ... dřív mi to nevadilo.
z jednoho dopisu

okénko, já poklekl a biskup vztáhnul ruce... Sedm minut trvalo v těchto podivných podmínkách to, co se v katedrále slaví dvě hodiny. Bylo 17. února léta Páně 1962.

Jan Rybář

POKOŘUJÍCÍ ZKUŠENOST

Američané přistupují k životu v očekávání, že všechno bude fungovat. Vždycky musí. Narodil jsem se „se sedmi stříbrnými lžičkami v puse“ – v početné rodině jako od počátku milované dítě. Rodiče pro mne připravovali mou životní dráhu. Dovedete si představit, jaký to pro mne byl začátek života? Je to báječné.

Má to ale i svou stinnou stránku. Lidé privilegovaného původu očekávají, že cestička jim bude v životě upravována stále; očekávají, že všechno se zvládne a vyřeší. A jestliže se to nezdaří, cítí se nejen zklamáni, ale cítí, že jim bylo přímo ublíženo. Říkají si, jak si to jen ta realita dovoluje, že jim věci najednou nevycházejí! Proč já bych měl trpět? Jak to, že ta klimatizace nefunguje?!

To vysvětluje, proč je v zemích a národech žijících v přebytku stav nevrle, jakoby depresivní nálady. Když přijdete do chudých zemí, zdá se, že národy, které nic nemají a kterým se od rána do večera nedaří, jsou daleko šťastnější než my! A my pak máme sklon říkat, že ti lidé by vlastně šťastní být neměli, protože pro to nemají důvod. Ani se nezdá, že

*„Radujte se s radujícími,
plačte s plačícími.“
Ř 12:15*

RADOST JE OVOCEM DUCHA

I dar slz je projevem soucitu ducha.

Jeden druh slepoty nevidí porušenost světa, druhý nevidí Zdroj dobra. Bez něho by byla jen prázdnota a tma.

Pokaždé obdivuji lidi, kteří oceňují bohatství života, přesto, že žijí skromně a obstáli ve velikých tlacích života.

Ještě před sto lety lidé věděli, že jim řada dětí může pomřít, že manželka nemusí přežít porod, že zápal plic je nevyléčitelný. Více než nás je zajímalo, zda je s námi počítáno i po čase, kdy nám dohoří svíce života. My jsme tak omámeni snahou o mladistvý zjev, že se už neptáme. Často za každou cenu udržujeme lidský život, i když je už jen živořením. Zemře-li starý člověk, býváme zaskočení smrtí. A pak co nejdříve zase na smrt nemyslet. Už nerozumíme důležitosti pohřebního obřadu. Neumíme se ustrojít ani na svatbu, ani na koncert, ani na pohřeb, ani na bohoslužby.

Mnoho lidí se neumí radovat ze života a neumí ani truchlit. Vzdáváme se naší kultury a duševní výbavy nejinteligentnějších tvorů. Gary Kowalski v knize „Duše zvířat“ popisuje pozorování zvířat. Některé druhy zvířat mají zřejmě bohatší citový, kreativní a rozumový život než si myslíme. Některá zvířata jsou schopna na určité rovině reflektovat smrt.

Zvláště dojemně působí příběh zármutku členů sloní rodiny nad smrtí mladé slonice Tiny, zastřelené lovcem.

by měli nějaký program.

Vzpomínám na svou návštěvu domova pro trpící a umírající na Jamajce. Lidé tam leží v hadrech a zápachu, o hladu, se svými bolestmi. Pomyslel jsem si, jak je možné, aby někdo takhle vůbec žil? Viděno z mého světa, bylo to hotové peklo. A přece jsem tu byl jako kněz, abych s nimi hovořil a modlil se s nimi. Tak jsem jim musel říct: „A jak se daří?“ A oni říkali: „Ale fajn!“ Povídám: „Fajn? Vždyť se vůbec nemáte fajn, máte se hrozně, jak můžete říct, že se máte dobře?“ „Můžu pro vás něco udělat?“ ptám se. Jedna žena mi odpovídá: „Kdybyste tak se mnou zarecitoval jeden žalm, Otče, jen jeden žalm.“ A najednou si ten velký muž Písma nedokáže vzpomenout na jediný žalm, a to je katolík! Ta pokorná paní rozpoznala můj zmatek. Tak to jsem já – já, veliký kněz, který jí přišel pomoci – a nedokážu si vzpomenout na jediný žalm, který bych znal zpaměti. Čte mi to na tváři a začne zpívat žalm 23. „Jen se ke mně přidejte, otče, přidejte se.“

A tak zde nacházíme hluboké poselství pro náš svět přebytku. Bylo mi jasné, že jsem potkal ty, kteří „budou v Božím království první“.

Richard Rohr

Na zahradě

Ále – to je návštěva! Povídej! Jak se máš, co studium?

Já? No mám to tu dobrý. Nestěžuju si. Moh bych tě o něco poprosit? Zajdi k nám na hřbitov. Víš, žena má výročí. Děti tam nepůjdou. Mají toho moc.

Sem? Jo, vždycky osmého. Pamatuji si to, protože беру penzi. Já k nim? Ne. Zvou mě na Vánoce, ale radši zůstanu tady. Jsou mladý, jdou za zábavou a jsem tam sám. Vnoučata? Jsou prej úspěšný.

Doved' mě dovnitř. Je mi najednou zima. A slzí mi oči – od větru.

Petr Piřha: Plody zla

„Tina se s velkým žuchnutím zhroutila a zemřela. Teresia a Trista se zoufale snažily mrtvé zvíře přivést zpět k životu. Strkaly do těla nohama a kly a pokoušely se je zvednout ze země. Talluh, další člen rodiny, dokonce zkusila Tině chobotem nacpat do tlamy sousto trávy, Tinina matka s velkými obtížemi bezvládné tělo zdvihla svými silnými kly. Jeden ale zátěž nevydržel, s ostrým prasknutím se zlomil a zanechal po sobě zubatý pahýl a krvavou tkáň. Sloní tělo neopustili. Začali hrabat v kamenité půdě a choboty házeli na Tininu bezduchou schránku hlínu. Někteří odešli do křoví nalákat větve, které pak na mrtvolu položili. Do soumraku bylo tělo téměř celé zakryto větvemi a zeminou. V noci drželi členové rodiny u padlé družky hlídku. Teprve s úsvitem zaměřili zpět do bezpečí rezervace Amboseli. Teresia, Tinina matka, odcházela jako poslední.“

Nezahanbují zvířata nás - moderní lidi? /v

1. MÁJ V BRNĚ – BOHOSLUŽBA PROTI NÁSILÍ

Součástí protestů proti extremistům v Brně byla na 1. máje bohoslužba proti násilí. Před Domem umění se sešlo množství lidí, kteří pokojným způsobem, zpěvem a modlitbou vyjádřili svůj nesouhlas s pochodem rasistů a neonacistů brněnskými ulicemi. Bohoslužbu vedli četní zástupci brněnské ekumeny, za ČCE člen synodní rady a náměstek synodního seniora Pavel Kašpar a farář Jan Šimsa a Marek Zikmund. Podporu pokojné akce vyjádřil i synodní senior ČCE Joel Ruml.

Současně s bohoslužbami probíhalo v Brně shromáždění protixtremistických aktivistů podpořené dvěma tisícovkami občanů. Podarilo se jim zabránit pochodu rasistů brněnským „Bronxem“, čtvrti obydlenu převážně Romy. Mluvíci „Iniciativy BRNO blokuje“ Jiří Koželouh řekl: „Naše iniciativa dosáhla svého cíle. Neonacisté nedostali šanci demonstrovat svoji sílu. Počet blokujících je čtyřnásobně převýšil. Je to zásluha všech slušných lidí, kteří přišli a postavili se neonacismu přímo na ulici – nenásilně, ale nekompromisně.“

*Daniela Ženatá,
Český bratr 6/2011*

DĚTI IRENY SENDLEROVÉ

je kniha Anny Mieszkowské. Čtyři mladinké dívky v malé obci v USA v r. 1999 objevily neznámý příběh Ireny Sendlerové, která se svými spolupracovníky zachránila za války z Varšavského gheta 2500 dětí. Ten příběh změnil život děvčat a může ovlivnit kohokoliv.

Nabízíme několik úryvků:

Když americká děvčata za mnou přijela, byla jsem při setkání nesmělá a velmi dojatá, že se někdo zajímá o mou činnost za války, kterou jsem v těch dobách považovala za samozřejmou. A k tomu tak daleko od Polska! Byla jsem překvapená a zajímalo mě, jak je možné, že v Americe, ve státě Kansas, v malinkém Uniontownu, se našly 13leté a 14leté dívky, které se pustily do tak těžkého a v jejich zemi tak málo populárního tématu. Delší chvíli jsme nemohly vyslovit ani slovo. Protože neuvěřitelně se stalo pravdou. Přivítala jsem je slovy: „Srdečně Vás vítám. Přijíždíte do Polska, do země, která jako jediná nejenže se nepoddala nacistické nadvládě, ale postavila se jí na ozbrojený odpor. Přijíždíte do Polska, které bylo jedinou zemí v okupované Evropě, kde za jakoukoli, dokonce sebe-menší, pomoc Židovi hrozila

smrt. Přijíždíte do Varšavy, která se, když se po dobu 63 dní topila v moři krve a ohně, bohužel vzdala!“

„Jeden z důvodů, který mě přiměl podělit se o své vzpomínky,“ napsala Irena Sendlerová již v roce 1981, „byla chuť sdělit mladé generaci Židů žijících po celém světě, že nemají pravdu, když tvrdí, že polští Židé, týraní nelidským způsobem, byli pasivní, že šli na smrt bez odporu. Nemáte pravdu, milí přátelé! Kdybyste viděli v té době žijící a pracující mládež, viděli její každodenní zápas se smrtí, číhající doslova za každým rohem domu a ulice, její postoj plný hrdosti, sebevědomí a každodenních činů, boj o každý kousek chleba, o lék pro umírající blízké, o duchovní stravu v podobě dobrého skutku nebo ponoření se do knihy, změnili byste názor! Viděli byste krásná děvčata a krásné chlapce, kteří důstojně snášejí všechna mučení a dramata všedního dne ve varšavském ghettu. Není pravda, že mučedníci ghetta umírali bez boje! Jejich bojem byl každý den, každá hodina, každá minuta setrvávání v tomto peklu po několik let.

A když se konečně přesvědčili, že už pro ně není žádná záchrana, hrdinsky se chopili zbraně. Celé to období boje, nejprve nevojenského, pak vojenského, bylo řadou činů hromadné přirozené sebeobraně, následně to byly činy zoufalství a činy cti. Je nutné si pamatovat a stále to opakovat, že ze všech forem konspirační činnosti v Polsku v době nacistické okupace patřila akce pomoci Židům k nejobtížnějším a nejvíce nebezpečným. Za každou reakci aktivního soucitu s pronásledovanými od podzimu roku 1939 hrozil trest smrti. Smrt hrozila nejen za skrývání osob židovského původu, nejen za pořízení „arijských dokladů, ale také za prodej čehokoliv, darování almužny nebo ukázání únikové cesty.“

Paní Irena byla veřejnou činitelkou od útlého mládí, pracovala v organizacích a institu-

Dvanáctiletý americký chlapec Nicolas Thomas v r. 2002 přiložil k dopisu Ireně báseň:

Pamatuj na děti

Pamatuj na děti vyhozené ze školy.

Pamatuj na zavražděné děti,
nebyla to zábava.

Pamatuj na děti držené za ostatním drátem.

Pamatuj na děti bez přání.

Pamatuj na děti navždy ztracené.

Pamatuj na děti holocaustu.

cích poskytujících pomoc nezaměstnaným už v době svých studií na varšavské univerzitě. A už tehdy, ve třicátých letech, se aktivně angažovala v boji s těmi, kdo na polských univerzitách vyvolávali antisemitistické šarvátky.

Její neobvyklá činnost v době holocaustu, která přinášela nečekané výsledky, představuje jasný důsledek toho, v čem vyrostla a co dělala v předchozích letech. Tady se sázka zvýšila, protože šlo o záchranu lidského života. Irena vždy každému spěchala na pomoc, když však došlo k odvážení Židů z varšavského ghetta do vyhlazovacího tábora v Treblince, iniciovala velkou záchrannou akci. Díky její oddanosti a obětavosti, díky její nadlidské odvaze a mistrovsky ovládanému umění konspirace se jí podařilo zachránit před jistou smrtí více než 2500 lidských životů. Je to čin srovnatelný s tím, co pro záchranu Židů učinili dva slavní činitelé: japonský konzul v Kowně, Ushikara, a také velký Švéd, Raoul Wallenberg. Všichni tři jsou z rodu morálních velikanů, kteří zachraňovali svět, uchránili před smrtí tisíce osob.

Paní Irena nemohla být v boji o život tolika židovských dětí sama. Byla členkou Žegoty, soustředila kolem sebe skupinu několika vynikajících, neobvykle schopných a obětavých žen. Irena měla mimořádnou organizační schopnost, na záchranu v tak strašné situaci nestačily dobré úmysly, bylo potřeba práci zorganizovat a promyslet. (Mnoha dětí se pak ujal také řádové setry ve svých kláštřích.)

Malá vnučka Ireny Sendlerové, která byla překvapena návštěvou zahraniční televize, se jednou ptala: „Babičko, co jsi to udělala, že budeš slavná?“

„Dělala jsem to, co mi nařizoval hlas svědomí. Nemohla bych prožít válku jinak.“

„Bála ses?“

„Bála, ale nenávisť a vztek byly silnější než strach.“

Jindy řekla: „Byla jsem jakoby zbavená jakýchkoliv pocitů. Cosi mě pohánělo do té práce, do toho úsilí. Bylo to silnější než strach. Věděla jsem, že právě toto mám dělat, žít takto, a ne jinak. Měla jsem chvíle slabosti, obav a strachu jako každý, ale copak jsem měla jinou volbu?“

Jestli Elysium
Doopravdy existuje
Pak si myslím, Pane
Že jsi dovolil ve své
Dobrotě

Aby Rachela a Jojne
Tam usedli klidně
A čekali, až je zavolají
Rodiče

Měli snad několik let
Když jim připnuli křídla
A odletěli nahoru
Ke slunci
Postrkovaní pažbami

Dnes nikdo neví
Kde byl jejich dům
A na kterém stole menora

A jestli máš za zlé
Synova muka na zemi
Slitú se nad těmi
Kteří z pokolení Judova
Vyrostli

Dětská tvář
Copak mohla být vinná
Že kříž na Golgotě
Byl oblečen do Božího těla

Průvody drobných stínů...
Opuštěné hračky...
Stohy oblečků a bot...
Tolik po nich zůstalo
Tak málo
Příliš málo!

*Paní Ireně Sendlerové
s velkým uznáním a oddaností
Agata Baraňská, 6.června 2011*

Město bez Boha

„Do města přijel cirkus. Cirkusáci postavili stan a připravovali propagační jízdu. Najednou vypukl v cirkuse požár. Klaun – už ve svém ustrojení- utíkal do města: ‚Pomóoc, pomoc! Hoří, hoří!‘

Lidé tleskali: ‚Skvělé!‘

Klaun se zoufale snažil přesvědčit lidi ...
‚Bravo, bravo‘, volali diváci, nadšení až k slzám z jeho vystoupení ...

Nikdo ho nebral vážně. Shořel cirkus i celé město.“ *

Aby církev zaujala, je pokoušena pořádat všelijaká parádní vystoupení. Za nepříznivých režimů to ani nešlo. Pokud křesťané pomáhali potřebným a ohroženým, lidé o církvi věděli.

Práce je vždy dost. Více než ochotných lidí.
/v

* *Toto vyprávění S. Kierkegaarda použil H. Cox ve své knize „Město bez Boha“.*
Søren Kierkegaard (1813–1855), dánský filozof, teolog a psycholog, kritizoval tehdejší společenské poměry i prázdňé formality Dánské národní církve.

VĚCI, KTERÉ DĚTI DOMA NASAJÍ, V NICH JSOU

rozhovor s Janou a Tomášem Trusinovými
výchova v rodině s osmi dětmi

Tomáš Trusina (nar. 1961), farář v Heršpicích (1987-2001) a Benešově u Prahy (od 2001), evangelický manu­fakturní nakladatel (Eman), vydavatel časopisu Protestant.

Jana Trusinová (nar. 1960), matka osmi dětí, 23 let v domácnosti, nyní pracuje v Azylovém domě pro matky s dětmi ve Vlašimi jako pracovníce v sociálních službách.

V jakém věkovém rozpětí je vaše ok­tá­va?

J: Nejstarší Magdaléna je narozená 1982 a nejmladší Natanael 1999. Pět dětí, pak dvojčata, mezi nimi a nejmladším je pauza osm let.

Takže nejmladšímu je teď dvanáct?

T: Asi jo. Věk si moc nepamatuju, ale odpo­čítávám podle toho, kdy se kdo narodil.

J: Věk se pořád mění, stejně jako třída, do které kdo chodí. To je zrádné.

Jste zastánci spíš liberální, nebo autori­tativní výchovy?

T: To jsme nikdy moc neřešili. Člověk se asi chová podle toho, co sám zažil doma, a podvědomě se vymezuje vůči tomu, co se mu nelíbilo. My jsme třeba museli doma uklízet, a tak mi nikdy moc nevadilo, že u dětí je binec. Mám dojem, že naše výchova je spíš liberální, nebo aspoň na volné oprati. Děti nám ale občas tvrdí, že toho spoustu nesměly.

Nikdy jsme ale neba­zírovali na známkách. Spíš, aby děti školní lát­ku chápaly a dokázaly si věci dávat do souvislos­

tí. Například tady není na gymplu humanitní větev, a tak jsme měli s dětmi domluvený „humanitní režim“ a tolerovali jim čtyřky z matematiky, fyziky a chemie.

J: A že jich nebylo málo...

T: Myslím, že se dětem může nechat poměrně velký prostor, pakliže rodiče sami vědí, co chtějí, a vytvoří atmosféru, z které je patrné, co je důležité a o co v životě jde.

Jak vzpomínáte na období, kdy jste byli na faře v Heršpicích a děti přibývaly jedno za druhým?

J: Do Heršpic jsme se stěhovali už se čtyřmi dětmi. Anička – čtvrtá – byla asi devítiměsíční. Tři starší si ještě trochu pamatují Třebíči, kde jsme měli spoustu kamarádů. Fara v Heršpicích stála na úžasném místě a byla obrovská. Jezdila tam za námi spousta přátel i příbuzných. Víkend bez návštěvy jsme skoro neznali. Moc rádi na to vzpomínáme

– jak my, tak děti. Byla tam obrovská zahrada a dům, pokoje měly asi šestkrát šest metrů, tam se nás vešlo!

Platí, že se sourozenci vychovávají navzájem a ovlivňují postoje rodičů?

J: On se člověk jako rodič mění. Pamatuju se, že Magdaléna začala ve třech letech najednou zadržávat. A tehdy mě jedna zkušená logopedka postavila do latě a řekla: „Jano, máš na to dítě moc velké nároky. Uber.“ Byla jsem potom ráda, že mě usměrnila.

Po Magdaléně, která byla mimořádně hodná, přišel Jakub. Po holčičce kluk. A to byl pravý opak. Do dneška tvrdím, že největší rozdíl je mezi prvním a druhým dítětem. Nárůst o sto procent. Pak už je to skoro jedno. Na Jakuba jsme byli myslím hodně přísní, a to nás zase zkušenější přátelé brzdili: Pozor, druhorozený je vždycky v horší pozici, zvláště kluk po hodné holčičce. On byl opravdu ze všech nejdivočejší. Hodně dostával. Dnes zas starší děti poukazují na to, že nejmladší Natanael snad nikdy nedostal pořádný název.

T: Celá „druhá várka“, mladší čtyři, už skoro nedostávala.

a přehrává si, co ho baví. A Tadeáš se naučil na klavír sám přes Tobiáše.

Důležitá je důslednost, ale dril hrozí vždycky vzpourou. A úspěch je osídlné měřítko. Člověk by měl něco v životě dělat pořádně. Ale „žít = mít úspěch“ je špatně.

Je každé dítě jiné?

J: Je. V některých vlastnostech se dá sice vystopovat určitá podobnost, ale každé dítě je jiné. Dokonce i dvojčata.

Jak jste zvládali domácí práce? Zapojovali se i kluci, nebo byly k ruce spíš holky?

J: Kluků máme pět a holky tři. Když holky přijedou, vidím vždycky, jak se umějí postavit k práci. Třeba jak prokoukne kuchyň. Na kluky to neumím naložit a to je asi špatně. Není správné, že se od holek očekává, že doma pomůžou, a klukům se toleruje, že se do práce nehrnou. Ačkoli teď, když je dětí doma méně, i kluci vytírají, umývají koupelnu atd.

T: Ještě v Heršpicích se občas zastavily sestry ze sboru a vypomohly třeba s žehlením. Sestry mívaly na rok dopředu rozpis na úklid

v kostele a vždycky v sobotu, když šly uklízet, stavily se i u nás. Kolikrát ještě s plechem buchet nebo bábovkou. To byla velká pomoc, hlavně když se narodila dvojčata. A pak taky pomohla postarší myčka, zvaná Boschka, kterou nám rodiče sehnali přes přátele v Německu.

Kolik z vašich dětí už se postavilo na vlastní nohy?

J: Je to neúprosné. Doma už jsou jen dvojčata a Natanael.

T: V Heršpicích jsme měli partnerský sbor z Holandska. Zalíbil se nám jejich model

rodinného života: po maturitě jdou děti z domu. U našich dětí to fungovalo: když odmaturovaly a šly dál, dostaly přídavky, popřípadě sociální podporu, dokud nějaká bývala, a něco málo k tomu. Zbytek si musely obstarat samy. Každý zvládal finanční zabezpečení a bydlení jinak. Rodina zůstala jako poslední pojistka, když se přešvihnul kontokorent a podobně. Nicméně naučilo je to hospodařit. Děti poznaly, co to je starat se o sebe.

J: Magdaléna šla z domu vlastně už v patnácti. Nakládali jsme na ni opravdu víc než na ostatní, a tak jsme ji pak chtěli trochu šetřit. Z Heršpic by musela navíc dojíždět, tak si ji vzali k sobě Tomášovi rodiče a chodila na gymnázium v Třebíči. Domů jezdila na víkendy.

Jak se může desetičlenná rodina uživit z jednoho farářského platu?

Čtli jste moudré knihy o výchově?

J: Před narozením Magdalény jsem četla obligátní Naše dítě. Když pak začal vycházet Matějček nebo Langmeier, například Rodiče a děti, hned jsme to nakoupili a četli. To mně hodně pomohlo. Do dneška mě téma výchovy zajímá, v Portálu vychází spousta výborných titulů a já občas neodolám a něco koupím a aspoň to konfrontuji se svými zkušenostmi. Nedávno byl v Respektu zajímavý článek o novém trendu výchovy pomocí drilu a přísnosti, Půvab tygrů výchovy. (Respekt 14/2011 – pozn. red.) Podle Tomáše je za tím jen touha po výkonu a honba za úspěchem.

T: Přesně. My jsme po dětech nijak nešlapali. Chodily třeba do hudebky, ale závratné výkony jsme po nich nevyžadovali. Vztah k hudbě přesto mají. Klasika. Dokud chodil Tobiáš do hudebky, moc necvičil. Pak s tím seknul, a teď sedí každý den půl hodiny u klavíru

J: Hrozně.

T: Docela dobře.

J: To bychom se museli zeptat dětí, jak to vidí ony. Nikdy nezapomenu, jak Anička, která má narozeniny v lednu, dostala k nějakým třetím narozeninám nafukovacího kosmonauta, protože v povánočně vybrakovaném hračkářství nic jiného za přijatelnou cenu neměli. Nafoukli jsme kosmonauta, on do večera praskl a bylo po dárku. Dražší věci byly tehdy nedostupné.

Na druhou stranu jsme přijímali kmotrovství ze Švýcarska, tuto formu finanční podpory pamatují farářské rodiny, co měly děti před převratem. My jsme si na starší čtyři o kmotrovství normálně řekli. To se pak dal za peníze, co poslali kmotři, koupit v Tuzexu prášek na praní, mýdla, kafe nebo dětem angličáky a lego. Dodneška mám také šicí stroj z té doby.

V Heršpicích bylo navíc zvykem donést na faru vajíčka, zeleninu ze zahrádky, meruňky, broskve, jablka. A výslužku ze zabijačky. To pro nás byla obrovská pomoc.

T: Pocházel jsem z fary a měl jsem zažitě, že nemusím mít všechno, co lidé okolo. Poměřovat kvalitu života srovnáváním životní úrovně jsem se nenaučil a myslím, že to přijaly i děti.

Nejhorší to bylo v první polovině devadesátých let. Byla přijata nová pravidla přispívání na bydlení ve farním bytě, zároveň skončilo kmotrovství na děti, příspěvky na auta pro faráře. Tabulkové platy přitom silně zůstávaly za zamýšlenou výší. To byla nejnáročnější doba. Ceny se zvedaly a platy moc ne. Naštěstí jsem měl v té době už vydavatelství Eman. Občas jsem nějakou knížku zadotoval z přídavek, ale když doma chybělo, měl jsem si kde půjčit.

J: Když byly děti malé, hodně jsem na ně šla. Holky chodily v sukýnkách a šatičkách ušitých z nějakých zbytků nebo kazových látek podle střihů z Burdy. Děti dědily oblečení jedno po druhém. Později nám posílali Holanďani z partnerského sboru věci po vlastních dětech. Do práce jsem začala chodit po třidvaceti letech doma. Myslím, že naše finanční poměry naučily děti skromnosti.

Jak u vás v rodině vypadala křesťanská výchova?

J: Učila jsem nedělní školu a měla tam postupně i všechny naše děti. Když mi kladly nějaké záladné otázky, posílala jsem je za tatínkem. Tobiáše například trápilo, jak se mohl Pán Ježíš narodit, když je neviditelný. „To měli jako neviditelný dítě?“ moudroval. Modlili jsme se nebo zpívali s dětmi před spaním. Před jídlem vždycky zpíváme, i s návštěvami.

T: Myslím, že zbožnost všedního dne je dobrá. Děti vyrůstají v ovzduší, kde je patrné, že se každý den s Pánem Bohem počítá, děkuje se mu. To je důležité, to si člověk odnese z rodiny do života. O to jsme se snažili a pomohly nám písně, které jsou možná lepší než klasická modlitba. Starším dětem jsme denně četli a z toho žijí.

Vyznamenaná škola

Náboženství muselo ze škol. Dětem řekli, že nemají chodit do kostela. Náš Jára nepřestal. On tak hrozně rád ministroval.

Zavolali nás do školy a prej ať mu to zakážem. Už je poslední a mohli bychom vyhrát soutěž. To on nepochopí. Když to nepochopí hlavou, tak mu to vysvětlíte řemenem přes zadek. Ředitelka mi to řekla jinak.

Po neděli ho ředitelka vodila ze třídy do třídy: Jdu vám, děti, ukázat největšího blbce, co věří na pánaboha. Pak ho tahala i po jiných školách. Děti těch, co vládli městu, na něj házeli kamením a zpívaly mu: Billbec kostelník, čéééno-prdelník. Na Vše svatý večer ho pan děkan poslal zvonit klekání. Nějak to divně zaklinkalo a bylo ticho. Kluk nešel. Našli ho na ráhne ke zvonu. Poslali jsme na ředitelku stížnost. Pan děkan ji taky podepsal. Nestalo se nic – kluk prý nebyl normální. Totiž – stalo se. Museli jsme se přestěhovat. Pana děkana přeložili a pak ho poslali do dolů. Táta se utrápil. Ředitelka vyhrála soutěž. Byla pak krajskou inspektorkou.

Petr Piňha: Plody zla

Jako součást křesťanské výchovy vidím taky to, že jsme neměli televizi. Pěstovala se spis „vyprávěcí kultura“. Poslouchalo se rádio, desky, kazety. Náboženská výchova pak nebyla méněcenná v tom, že by chyběly obrázky. V bibli převládá narativní tradice, příběhy se vyprávějí. A tak vznikl u našich dětí vztah k tomu základnímu, k biblickým příběhům. Možná se naučily líp poslouchat. Ale jsou taky kritické.

Co je podle vás ve výchově nejdůležitější?

J: Bezpodmínečné přijetí. My jsme se na všechny děti těšili. Myslím, že pro děti je strašně důležité být přijat. Cení si taky toho, že děti dokážou říct, když se jim na mnoh něco nelíbí. V tom je velký posun proti předchozím generacím. My jsme si nedovolili rodiče kritizovat. Za velice důležité považuju nepřestat komunikovat, ptát se. Mít senzor na to, abychom dítě neodbyli, když přijde s problémem v nevhodnou dobu.

T: Důležitá je otevřenost. I velká rodina může být otevřená dalším lidem. Rodina nemá být sama sobě cílem, přitom může sloužit dobrým věcem. Vidím to i u nás, že se naše děti rády vidí, rády jezdí domů, rády se potkávají. Daří se nám společně slavit Vánoce, máme tu vždycky pěkný třídní večírek. V otevřenosti je prostor pro každého, aby se uplatnil, rozvinul, navázal vztahy s druhými.

Druhá důležitá věc je – a tady dobře inspiruje Bible – nechtít vidět hned nějaké ovoce. Člověka to osvobodí od přehnaného pocitu, že v něčem selhává, že se něco nepovedlo. Základní věci, které děti doma nasají, v nich jsou. Nikde není psáno, že co do dětí vložit, musí být hned někde vidět. Horizont je dlouhodobý a žeň ještě stále před námi.

*/ptala se Daniela Ženatá,
Český bratr 6/2011*

SHAKESPEARE UŽ TO VĚDĚL

Martin Hilský

S překladatelem Shakespearových her Martinem Hilským o současném jazyku, podobách zla a manipulaci v divadle i politice.

„Špatný je svět a brzo celý zvlčí, když známe zlo, a přesto každý mlčí.“

Téměř v každém z verzů Williama Shakespeara se podle překladatele Martina Hilského skrývá poselství pro současnost. Shakespearovy sonety, hry a další texty překládá už 28 let. Před pár týdny vyšly svázané v jediné knize, nazvané prostě Dílo. Má 1680 stran.

Sledujete raději Shakespearovy hry v divadle, nebo na papíře?

Shakespeare evidentně psal pro divadlo, na knížkách mu s výjimkou několika básní až tak nezáleželo. Knihy totiž mohli číst pouze gramotní lidé, kterých nebylo tolik jako dnes. Ale když ti negramotní seděli v divadle a slyšeli Hamleta a Romea a Julii, nějakým způsobem tomu rozuměli – jinak by do divadla nechodili. Myslím ale, že slyšeli ty hry jinak než my, kteří jsme trochu kulturně hluší a nechytáme už mytologické narážky, které tam oni vnímali.

Vnímáte to jako paradox, že člověk té doby, byť negramotný a z našeho pohledu jednodušší, rozuměl Shakespearovi možná lépe než my?

Gramotnost nesouvisí přímo s vnímáním hodnotných děl. Je otázkou, zda ten, kdo umí číst texty, umí také vnímat umělecká díla. Jsem přesvědčen, byť přímé důkazy neexistují, že kultura renesance a třeba baroka měla ještě blíže k tomu předvědeckému a mytickému chápání řeči a také k orální kultuře. Divadlo je přirozenou součástí orální kultury a o Shakespearově divadle to platí dvojnásob, neboť vyžaduje daleko ostřejší vnímavost mluveného slova. Co slovo, to obraz a představa. Poslouchat Shakespeara v divadle znamenalo – a dodnes znamená – představovat si. Je to tedy také divadlo imaginace. Tady je ten veliký rozdíl. Máme sice biologicky stejné ucho jako alžbětinci, ale kulturně jako by bylo trochu jiné. Nevnímáme věci, které oni vnímali jaksi samozřejmě, protože byly ve vzduchu a mluvilo se o nich. Náš vědecký a technologický pokrok je prokazatelný, zároveň však nese s sebou určité ztráty.

V čem je naše ucho „jiné“? Ztratili jsme za ta staletí nějakou schopnost?

Myslím, že jsme méně připraveni provádnout při vnímání slov ony akty imaginace, o nichž byla řeč. Domnívám se, že jen kultura založená na imaginaci, na neustálém představování si, může přijmout například divadelní konvenci převleku jako něco zcela samozřejmého. V divadelních společnostech Shakespearovy doby hráli všechny ženské role chlapeci. Julii hrál chlapec převlečený za ženu a totéž platilo o Kleopatře, Rosaline, Rosalindě, Desdemoně, Porcii a dal-

ších ženských postavách. Všichni diváci to věděli, ale úžasně řeči lásky Romea a Julie to neubíralo na přesvědčivosti. Možná právě naopak. Představte si erotické scény bez ženského těla. Pro nás je to představa poněkud obtížná, ale v Shakespearově době to bylo zcela běžné. I obyčejní lidé daleko snáze přijímali iluzi než my dnes. A víc věřili slovu. Na počátku Shakespearova divadelního světa bylo slovo. Ale každé slovo je přece aktem imaginace. Není náhodou, že právě taková kultura dala vzniknout sonetům nebo třeba balkonové scéně Romea a Julie.

Co si tedy nosíme v hlavě? Více balastu, pro který nezbývá místo na věci podstatné?

Žijeme v době informační revoluce, která je ještě mnohem radikálnější, než byl Gutenbergův vynález knihtisku, jenž nepochybně proměnil celou evropskou kulturu. Myslím ale, že důsledky dnešní změny ještě nevidíme. Paradox dnešní doby je, že čím víc informací máme k dispozici, tím méně víme a tím méně s nimi dokážeme pracovat. Hodnocení informací je přitom naprosto zásadní. Kdo umí ťukat do klávesnice, má přístup k informacím, který je nesrovnatelný s tím, co bylo kdykoli dřív. Ale jde o to, zda to nějakým způsobem nepoznamená naše myšlení, a dokonce citění.

A jak konkrétně to mění naše citění a myšlení?

To je, myslím, trochu předčasná otázka. Zatímco obrovské přednosti internetu jsou zřejmé na první pohled, méně pozitivní průvodní jevy se projeví až s odstupem času. Je v řádu věcí lidských, že věda a technický pokrok mají také svou odvrácenou stranu. Slova „net“ a „web“ se stala součástí české řeči tak, že málokdo už myslí na to, že „net“ znamená síť, „web“ je pavučina. Představte si svět opředený pavučinou, kterou ze sebe vysoukal člověk. Doba všemocného pavouka bude určitě mít i nějaké ty mouchy.

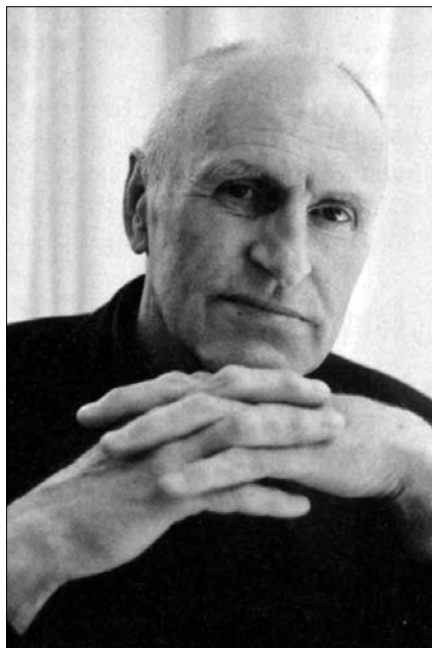
Není těžké být dnes díky internetu sečtělý. Ale jak je to se vzděláním?

Vzdělání má bezpočet podob a ta knižní je jenom jeden jeho druh. Počet přečtených knih je v podstatě irelevantní, daleko důležitější je jejich kvalita. Vzdělanost pro mě vždycky znamená vztah k nějakému hodnotovému řádu. Vzdělanost není pouze hromada informací, ale informace nějakým způsobem tříděné nebo vybírané.

Kde se v nás vlastně bere ta obrovská fascinace encyklopedickými znalostmi? Vždyť například vědomostní kvízy jsou jako televizní pořad nesmrtelné.

Mě encyklopedie fascinuje také a myslím, že lidé milují encyklopedii, protože mají pocit, že mají vědění a vzdělání jaksi na dosah ruky. Jenže to je iluze. Poznání je podmíněno tvrdou prací toho, kdo chce poznat. Kvízy testují paměť, co člověk obsáhl z různých pramenů. Má to svůj význam, ale také své meze. Nikdy to nemůže nahradit to, co já chápu jako vzdělanost.

A není trochu encyklopedické i soubor-

M. Hilský (68), překladatel, shakespeareolog, profesor anglické literatury. Vystudoval angličtinu a češtinu, později přešel na hispanistiku na Filozofické fakultě UK. V roce 1968 absolvoval stáž v Oxfordu, po návratu pracoval na katedře anglistiky FF UK. Vedle práce na akademické půdě začal od roku 1973 překládat a lektorovat knihy pro nakladatelství Odeon. První překlad Williama Shakespeara učinil v roce 1983, jednalo se o Sen noci svatojánské. Jeho překlady byly uvedeny ve více než sto premiérách v českých divadlech. Překládal ale také tvorbu J. Steinbecka, T. S. Eliota, H.E. Batese, D. H. Lawrence a dalších. V roce 2001 byl za zásluhy o šíření anglické literatury v Česku jmenován čestným členem Řádu britského impéria.

né vydání Shakespeara, které právě vyšlo v nakladatelství Academia? Není to jen ozdoba do knihovny?

V jistém smyslu souborné vydání Shakespeara encyklopedií je. Slovo „theatrum“ i jeho anglická verze „theatre“ znamená nejen divadlo, ale také určitý vymezený prostor, a dokonce encyklopedičnost. Takže shakespeareovská metafora „jeviště svět“, „theatrum mundi“, naznačuje všeobšáhlost, což je vlastně encyklopedický rys. Ale není to encyklopedie ve smyslu utříděných informací. Jsou to básnické, metaforické výpovědi o světě. Hodnota těchto výpovědí je prověřena čtyřmi staletími a nic nenaznačuje, že by se v současnosti zmenšovala. V tom smyslu shakespeareovská „bible“ encyklopedii představuje.

Jistě, do metra ani do tramvaje si tu knihu nevezmete. Mít ale Shakespeara v jednom svazku je dobré už proto, že je to velmi živé, různorodé a nádherné umělecké dílo. Je i praktické, prózu rozeznáte okamžitě od verše, řádky jsou číslované podle světové uzance, takže chcete-li najít citát, rychle a snadno

jej najdete. Na těch 1680 stránkách je tolik lidských příběhů, vášní a citů, až se z toho točí hlava. Ta kniha vibruje energií, kterou svazek obsahující jenom jednu Shakespearovu hru nemůže mít.

Jistě budou čtenáři, kteří si tu knihu koupí, aby ji měli v knihovně. Ale ani na tom přece není vůbec nic špatného. Bude-li to skutečná ozdoba knihovny – a já jsem přesvědčen, že ve většině případů to tak bude –, co si přát víc? Věřím, že vzdělaná česká rodina je mocnější institucí než mnohá jiná vzdělávací zařízení.

Proč nás ale přitahují víc ty klipovité znalosti? Schází nám pile a vytrvalost? Nebo trpělivost?

Žijeme v klipové době, ta fragmentace jazyka do stručnosti mi dělá velkou starost. Mimochodem, to je další velký rozdíl mezi dneškem a renesanční kulturou. I umělecká práce je vždy těch deset procent talentu a zbytek je vytrvalost a pile. To platí i pro překlad Shakespeara, který bez vytrvalosti a pile není možné zvládnout.

Ale kam se poděl ten čas, který jsme ztratili? Díky technologiím bychom ho měli mít logicky více než v minulosti.

Zprvce není úplně pravda, že by lidé v rané moderní době nespěchali. Představte si, že herci neměli na nastudování jedné inscenace dva až tři měsíce jako dnes, ale většinou jen týden. To bylo spěchu! A soustředěné práce! I paměť musela tehdy fungovat trochu jinak. Na druhé straně vodní taxislužba přes řeku Temží v podobě převozníků fungovala nepřetržitě a představení mohlo trvat dvě tři hodiny i déle. To, že jsme dnes rychlejší, však neznamená, že máme na sebe víc času. Je to paradox doby.

Pracoval jste na překladu Shakespeara osmdvacet let. Co vám ten čas, o který jste přišel, dal?

Když jsem o těchto osmdvaceti letech své práce na překladu řekl v Německu kolegovi z mnichovské univerzity, zeptal se: „Tak málo?“ Já té volby nelituji ani na vteřinu. Dar, který jsem během toho dlouhého překladu dostal, bylo – mimo jiné – poznání češtiny a české řeči. Přiznám se, že to pro mě bylo až zjevení, protože u Shakespeara se jako překladatel dostáváte na hranice vyslovitelného a možného. Hranice řeči jsou hranicemi našeho světa, jak řekl jeden velmi známý filozof. A já jsem zjistil, že čeština, která nemá tak bohatou slovní zásobu, nemá tolik těch geologických vrstev jako angličtina, má obrovský komediální potenciál. Třeba verbální humor v češtině, ty slavné ohňostroje slovních hříček umožňují v překladu – pokud znáte jejich význam v angličtině – zachovat jejich funkci i tam, kde jsou třeba nečitelné už i pro současného Angličana. To bylo pro mě velké poznání.

Co byste z anglického myšlení přenesl do české společnosti? Co vám tady chybí, i kdyby to měla být třeba abstraktní věc? Právě abstrakce a konkrétnost jsou dvě věci, kterou různé řeči cítí jinak. Velký problém

angličtiny je právě sepětí abstraktnosti a konkrétnosti, které je úplně jiné než v češtině. Je to vidět například ve vynikajících anglických esejích, z nichž ty nejlepší jsou skoro umělecká díla. A já jsem si mnohokrát ověřil, že to, co můžete říct v anglicky psaném eseji, nemůžete říct v česky psaném eseji, ani v překladu do češtiny. Je to jiné myšlení, tam se ta slova prostě jinak chovají.

Na řeči je také úžasné to, že slovo jako by mělo jakousi performativní funkci. To je jeden z dalších mých objevů vzešlých z překládání Shakespeara, že vlastně ta slova v češtině a v angličtině se chovají úplně jinak. Báseň anglická vám pojmenuje určité řečové události, ale jsou jiné než v češtině. Je to jiné drama. Já jsem si to pojmenoval jako „divadlo řeči“. Napadlo mě přitom, že „divadlo řeči“ – na rozdíl od „divadelní řeči“ – není divadelní záležitost, ale existuje všude. Je to součást našeho každodenního i svátečního života. Například politika byla, jest a bude divadlo řeči par excellence. Politická moc slova je jedno velké divadlo řeči.

Vybabíte si nějaký příklad z reálné politiky?

Každý projev politika v parlamentu je divadlem řeči. Má jeviště, hlediště, herce i posluchače. Všechny televizní záznamy či přímé přenosy různých projevů politiků jsou divadlem řeči snimaným kamerou. Hlavním cílem politiky odjakživa bylo přesvědčovat jiné o pravdivosti příběhů těch, kteří politiku dělají. Ale umění přesvědčovat je především rétorická, to jest řečová záležitost. Být schopen výmluvného a přesvědčivého slova je jedním z kvalifikačních předpokladů schopného a úspěšného politika. Každá televizní debata o politice je především divadlem řeči a dobrý televizní komentátor je, ať chce či nechce, jeho dramaturgem a režisérem. Jsem přesvědčen, že vrcholní politici by měli absolvovat rétorické a divadelní kurzy. Pomohlo by to nejen jim.

Jak s naším jazykem pracujeme? Umíme ho správně používat? Jak na vás působí současná čeština?

Do jisté míry žijeme v úpadku slova. Inflation slov je zřetelná, kam se podíváme, ale neříkám to jako jazykový purista. Když mluvíme lajdácky a když si neuvědomíme, že je důležité, abychom se vyjádřili přesně, tak se dějí opravdu špatné věci. Úpadek řeči je vždy úpadkem myšlení a citění. Uráží mne určitý způsob veřejné řeči, který je buďto nesrozumitelný, anebo pokleslý.

Třebaže se tomu směju, jako anglistovi mi vadí taky mechanický přenos anglicismů do češtiny. Když třeba slečna z pojišťovny odštěbetá do telefonu svůj vzkaz a pak to ukončí pozdravem „Mějte hezký den“, nazval bych to až hloupostí doby. Lze přece říct „Přeji pěkný den“ nebo jen „Na shledanou“ či „Na slyšenou“. Ale je hrozné, že lidé jsou vlastně pyšní, že to má takový šmrnc. Ono jde nakonec o pravdu a lež a mluvit přesným jazykem znamená žít v pravdě a odbývat řeč je zvláštní způsob lhaní.

Podobných prázdných floskulí a frázi by bylo možné uvést stovky. Myslím, že je dobré, když nám někdo občas připomene, jak bezduché takové fráze jsou a jak zamožují náš svět. Proměňují naše řečové prostředí v pustinu srovnatelnou s neblahými a často nenapravitelnými zásahy do krajiny, v níž je nám dáno žít. O ekologii řeči se příliš nemluví. Myslím, že je to škoda. Všechny mé překlady Shakespeara chtějí mimo jiné být specifickým příspěvkem k ekologii řeči.

To vás opravdu anglicismy zlobí nejvíce?
Opravdu úzko je mi, když slyším mluvit některé politiky, protože to je ta pokleslá, zkorumpovaná řeč, která s korupcí v běžném smyslu nepřímo souvisí. Korupce byla, je a nejspíš bude všude na světě, ale přece jenom některé věci, jež se dějí u nás, jsou těžko myslitelné. Politici se v Anglii, pokud vím, často hádají a přou, to je přirozené. To k politice patří. Ale ani ta nejostřejší výměna názoru přece nemusí být vulgární či pokleslá. Myslím, že politická kultura u nás klesla tak hluboko, jak to nikoho v listopadu osmdesát devět nemohlo napadnout.

Po osmadvaceti letech s Shakesparem a jeho dílem, nalezl jste v jeho tvorbě věci, které mají obecnou platnost bez ohledu na to, v jakém letopočtu a společenském uspořádání se nacházíme?

Spousta. Třeba v sedmdesátém sonetu, který moc doporučuji, neboť může posloužit jako terapie, když vás někdo veřejně či soukromě pomluví. Je totiž o pomluvě: „Ať na tebe si

Jedna z nejdůležitějších věcí souvisejících s mým překládáním Shakespeara je něco, co bych nazval neschematické vnímání světa, které není černobílé, jako jím není ani život sám. Může být jednoznačné dobro a jednoznačné zlo, ty hodnoty určité ano, ale je tam spousta mezistupňů a jedním z klíčů k Shakespeareovi pro mě bylo právě toto. Shakespeare není básníkem idejí, ty hry a básně nečteme pro to, abychom tam zjistili nadčasové a věčně platné myšlenky. Není básník myšlenek. Je to básník konkrétních lidských situací a to je něco naprosto úžasného a pro mě stěžejního. On nevykládá svět, neřekne vám, jestli žid Shylock v Kupci benátském je ten špatný, nebo dobrý anebo jestli křesťan Antonio je špatný, nebo dobrý. On udělá to, že postaví Shylocka vedle Antonia a vy si musíte vybrat. A tím vás aktivizuje. Představí tato zrcadla, žid se zrcadlí v křesťanovi a křesťan v židovi a upřímně řečeno, křesťané jsou v té hře velmi kontroverzní, protože se chovají velmi nekřesťansky. On vás přinutí přemýšlet, požaduje od vás interpretaci. A to v době, kdy mnohé věci kolem nás jsou prezentovány jako hotové, připraveny ke konzumaci. Je to básník imaginace a myslím, že tady je základ jeho univerzality.

Druhé veliké poznání, pro které bych každému doporučil Shakespeara číst, je právě ona řeč. To, co dělá Shakespeara s řečí, opravdu nemá obdoby.

Co máte konkrétně na mysli?

V řeči nikdy nejde jen o to, co říkáte, ale

kdo chce špinu kydá, krása i pomluva vždy spolu jdou. Ta zášť ti přece na kráse jen přidá, očernit blankyt vrány nemohou... Závist mívá jazyk hadí, syčí tím víc, čím víc jsi uctíván.“ Shakespeare sám pomluvu také zažil. V roce 1592 ho památně pomluvil Robert Greene, když o něm prohlásil, že je přivandrovalá vrána, chlubicí se cizím peřím. Shakespeare místo odpovědi napsal Romea a Julii, Hamleta, Krále Leara a Sonet 70.

Sonety ale nejsou tím hlavním v Shakespeareově díle.

jak to říkáte. To, že v těch hrách naleznete alžbětinský erotický slang a jazyk putyk a nevěstinců, vůbec nevylučuje, ba dokonce v jeho případě podmiňuje, že v těch samých hrách najdete královský vyklenutý blankvers. A najdete tam absolutní něhu, barbarství a násilí i brutalitu. Řečový rejstřík je obrovský a ta řeč je neobyčejně nabitá energií. Pro mě je slovo energie nesmírně drahé a musím říct, že tolik řečové energie, kolik já nalézám v řeči Shakespeara, nevidím nikde jinde.

Co ale svými energickými slovy Shake-

speare vzkazuje do současnosti?

Jedna z mých přednášek se nazývá Shakespeareovi padouši aneb anály zla. A je tak trochu o genezi zla a o tom, jak Shakespeare vidí zlo, případně dobro. Uvědomil jsem si, že je tam obrovský přesah. Když se podíváte na zlo v Shakespeareovi, například na Jaga nebo na Richarda III., tak najednou vidíte, že má většinou podobu řečové manipulace. Že jsou to vlastně manipulátoři řeči.

V případě Richarda III. je to manipulace řeči politické, Jago je v rovině soukromé. I zlo se musí umět a Jago je až ďábelský umělec zla, opravdového, ničivého zla. A teď si představte, kolik Jagů třeba i menšího formátu je mezi námi, s kolika Jagy přijdeme do styku dnes, aniž by se jmenovali Jagové, ale dnes a denně jsme svědky těch drobných řečových manipulací.

A v čem konkrétně je i v současnosti poučné poznat Richarda III.?

V Richardovi III. je úžasná scéna, kdy on naoko odmítá korunu. Má být podpořen občany a magistrátem, abychom to řekli dnešní řečí, takže k nim má cosi jako volební řeč, která vypadá tak, že drží v ruce Bibli a říká, aby ho nerušili, že ho politika nezajímá, že vůbec nechce být králem, protože žije v takovém tom usebrání, cituje svatého Pavla, no a teprve až když ti občané odcházejí, tak je zavolá zpět a řekne: Tak já to teda vezmu. A přijme tu odpovědnost krále a zároveň si splní svůj ctizádnostivý sen stát se králem. To je dokonalá analýza moci.

A má to pokračování! Richard III., a to se ví už méně, následně legitimizuje zločiny. On na rozdíl od jiných méně sofistikovaných padouchů už nejenom provádí ty vraždy, ale on je zpětně legitimizuje, takže když dá zavraždit bez soudu Hastingse, tak pověří jistého písaře, aby sepsal takové zdůvodnění toho, proč musel být vlastně zavražděn.

Ten písař to udělá a pak má kratičký monolog, kde řekne toto:

„Dobře to chodí na tom našem světě!

Jen hlupák nepozná, že je to lež.

Kdo však má odvahu to nahlas říct?

Špatný je svět a brzo celý zvlčí,

když známe zlo, a přesto každý mlčí.“

V té hře je úžasný obraz mlčenlivého davu, londýnského lidu a londýnských občanů, kteří jsou slušní lidé, ale přihlížejí němě hrůzám, které probíhají před jejich očima.

Jaký je tedy ten Shakespeareův vzkaz pro dnešní život?

Je to vzkaz, že padouchům tohoto typu, jako je Richard III. nebo Jago, by se nedařilo, kdyby byli obklopeni jinými lidmi. Samozřejmě že v těch hrách jsou i slušní lidé a mně z toho vychází pravda, která je, myslím, známá už dávno: Nestačí být slušným člověkem. K vítězství zla totiž stačí, když slušní lidé nedělají nic. A pokud jde o ty politické manipulace, myslím, že to je jeden z největších vzkazů, které nám Shakespeare posílá. Naštěstí to není jeho vzkaz jediný.

*Rozmlouval David Macháček,
Respekt 25/2011*

AKTUALITY

Česká křesťanská akademie
Letohrad pořádá přednášku
Prof. Erazima Koháka PhD:
„Česká otázka dnes“

16.7. v 19 h.
evangelický kostel

Řemeslnická sobota
9.7. 10-18 h.

Areál Nového dvora

Farmářské trhy 16.7. - Zámecká terasa

39. Hry bez katastru Letohrad-Kunčice
16.7. v 10.39 h. - areál Pod Lipami

Arkády - vernisáž výtvarného umění
19.8. - 17 h. - výstavní prostory zámku
(výstava potrvá do 11. 9. 2011)

**Arkády - koncert Jan Spálený & ASPM,
Vladimír Mišík & ETC**
19.8. v 18 h. - Zámecká terasa

Letohrátky
3. 8. - 5. 8. 2011
Areál MŠ Taušlova

Kino: film Lidice
10.8. v 19.30 h. - Dům kultury

PODĚKOVÁNÍ

Ke Stolu Páně přijalo pozvání čtrnáct dětí.

Děkujeme Vám, rodičům dětí. Ani na univerzitách a uměleckých akademiích nezískají děti to, co Vy jim předáváte ve svých rodinách – nejdůležitější životní hodnoty.

Každému z dětí paní Hana Nerudová vlastnoručně vyšila obrázek. Paní Nerudová, děkujeme Vám. Děkujeme paním učitelkám Janě Skalické a Lence Venclové, které děti připravovaly, děkujeme paní Monice Vychytilové, panu Marku Hoffmannovi a jejich dětským zpěvákům a muzikantům. Děkujeme všem, kteří přispěli k slavnosti dětí.

Neděláme honosné slavnosti, usilujeme o živé vztahy v rodinách i ve farnosti. Snažíme se objevovat sobě i dětem přátelství, které nám Ježíš svou Hostinou prokazuje.

Děkujeme malířům Miroslavu, Ondřeji a Vojtěchu Radovým za zapůjčení jejich obrazů na výstavu v orlickém kostele.

Děkujeme panu Pavlu Taclovi za dopravu obrazů tam a zpět. Děkujeme všem, kteří pomáhali.

Děkujeme nejmenovanému dárci, který velkoryse věnoval 80.000 Kč na židle do orlického kostela. Židle se vyrábějí.

Děkujeme dárcům, kteří přispěli na diecézní sbírky. 15.4. ve sbírce pro bohoslovce se sešlo 11.840 Kč. Na plošné pojištění se vybralo 10.293 Kč.

Kaple sv. Jana Nepomuckého na Kopečku bude pro veřejnost otevřena v měsíci červenci a srpnu:

sobota a neděle od 10 do 17 hod.,

v ostatní dny:

pondělí - pátek od 13 do 17 hod. po domluvě na tel. 602 889 370

Život Boží krtem přijal

- 28.5. Ráchel Kopecká
- 5.6. Klára Šťovíčková
Dominik Samuel Švub
- 26.6. Vojtěch Bogdany

Lásku, úctu a věrnost si slíbili

- 4.6. Josef Adamec a Lucie Taclová
- 18.6. Václav Neruda a Tamara Janděčková
- 25.6. Ludvík Novotný a Kateřina Štěrbová
- 2.7. Petr Konopka a Lenka Venclová

Ke vzkříšení jsme vyprovodili

- 10.6. Věru Šlezigrovou 79 let

ZASEDÁNÍ FARNÍ RADY 15.června

Hřbitov – souhlasíme s žádostí Obce Mistrovice o převedení hřbitova do obecního vlastnictví.

Rozšíření hřbitovů - souhlasíme s žádostí Města Letohradu prodat v budoucnu část farního pozemku pro rozšíření hřbitovů na Kunčicích, v Červené a na Orlicí.

Parkoviště - uvažujeme o vybudování parkoviště mezi orlickým hřbitovem a silnicí.

Pozemek – souhlasíme s prodejem louky 300 m2 pod Kunčickým hřbitovem manželům Mikyskovým.

Svod okapu u márnice orlického kostela někdo ukradl.

Přednášky Křesťanské Akademie jsou uvedeny na plakátech.

Kaple v Červené – pan Václav Horák zajišťuje opravu omítky a vymalování kaple.

Kunčický kostel – opravu vchodu na kůr si vzal na starost pan Vojtěch Vychytil. Natřetí žaluzii na věži nabídl pan Luděk Majvald.

Charita podala žádost o finančního příspěvek pro Centrum pod střechou. Žádá nás o vyjádření podpory k poskytnutí podpory. Rádi tak učiníme.

Svatováclavskou slavnost připravujeme.

Příště se FR sejde 24.8. v 19. h. na faře.

zapsala: Jana Skalická

Děkujeme skautským vedoucím. Velice si vážíme vaší obětavosti. Vám i dětem přeje-me vydařený pobyt v přírodě a osvěžení na těle i na duchu.

„ŠANCE“ PO PŮL ROCE

Nový projekt Oblastní charity Ústí n. Orl. „Šance pro rodinu“ má za sebou šest měsíců svého trvání. Podstatou této aktivity je prevence v rodinách, ohrožených odebráním dítěte do ústavní výchovy. Sociální pracovníci Charity docházejí k lidem, kterým pomáhají vytvořit v rodině takové prostředí, aby v ní děti mohly bezpečně vyrůstat. Snaží se učit rodiče, kteří mnohdy sami pocházejí ze sociálně slabých poměrů, jak pečovat o děti a domácnost.

Je jasné, že ve sféře rodinných vztahů je půl roku příliš krátká doba na to, abychom cokoliv hodnotili. Přesto se za tu dobu leccos událo - služeb sociálních pracovníků „Šance“ využívá již osm rodin na území orlickoústecka, stále se prohlubuje spolupráce s odbory sociálně právní ochrany dětí, byl zaznamenán zájem médií atd.

Na podrobnosti jsme se zeptali vedoucí projektu Daniely Dorčincové:

S kolika „OSPODY“ spolupracujete?

K dnešnímu dni jsme navázali kontakty s odbory sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) v Žamberku, Ústí nad Orlicí, České Třebové, Lanškrouně a Králíkách. Spolupráce a komunikace s nimi je velmi dobrá - průběžně si předáváme informace a případy konzultujeme. Je to velmi důležité, protože právě OSPODY nám doporučují rodiny, vhodné do našeho projektu.

Kolik pracovníků tento projekt v rámci Oblastní charity zajišťuje?

Zatím jsme dva a máme na starosti osm rodin. Aby naše práce byla efektivní, museli jsme přijmout další zaměstnance, takže během léta budeme čtyři.

Můžete nám říci, s jakými problémy obecně přicházíte v rodinách do kontaktu?

V několika případech řešíme potíže s financemi a dluhy, ze kterých často vyplývá nedobrý psychický stav u rodičů a následně porušené vztahy s dětmi. S finančními potížemi často souvisí neplacení výživného, nezaměstnanost atd. Dále řešíme třeba agresivitu dětí ve škole, hyperaktivitu, toulání se po ulicích atd. V mnoha případech se setkáváme s tím, že si rodiče neumí zorganizovat čas, neumějí si naplánovat den, mají problém s běžnými činnostmi jako uvařit nebo uklidit, a pak nemají sílu na výchovu dětí.

Dá se říci, že problémy dětí vycházejí z nepříznivého rodinného prostředí?

Určitě ano, jenže rodiče si to často neuvědomují. Proto se snažíme dovést je k tomu, aby si tento fakt připustili, aby na sobě začali pracovat a dokázali udělat sebemenší změnu k lepšímu. Často to je pouze otázka komunikace. Docházíme třeba do rodiny, ve které maminka neumí jednat se svou dcerou. Její komunikace je omezená pouze na příkazy, na které dcera nereaguje, a maminka to pak umí řešit pouze křikem, vyhrožováním nebo nářezem. V tomto případě se snažíme mamince

vysvětlovat, jakým způsobem má s dcerou mluvit, jak jí může motivovat, aby něco udělala, a komunikaci mezi nimi se snažíme přímo korigovat.

Tato práce musí být někdy vyčerpávající, jak to snášíte?

Je to hodně náročné a často to je jako na houpačce. Jsou okamžiky, kdy si říkáme, že se věci daří, že je dobře nakročeno k pozitivní změně, a pak zas přijde nějaký pád, pocit marnosti a beznaděje... V týmu o všem hodně mluvíme, abychom se z těchto pocitů vypořádali a našli motivaci pro další práci s rodinou.

Co se vám za půl roku podařilo a jak vás vnímají rodiny, do kterých chodíte?

Dvě rodiny jsme navázali na psycholožku, ke které rodiče s dětmi docházejí. Podařilo se nám přimět několik lidí k tomu, aby si zašli vyřídit své odkládané záležitosti na úřady nebo vyřešit dlouhodobý problém se zapojením elektřiny. V těchto případech stačilo naše klienty do institucí pouze doprovodit, protože se báli tam jít sami.

Všechny rodiny nás berou jako pomoc, máme u nich důvěru a mohou se na nás kdykoli obrátit. Občas to od lidí i slyšíme - že jsou rádi, že na to nejsou sami, a že jsme pro ně psychickou oporou.

Tento projekt můžete podpořit dárcovskou SMS:

jednorázově ve tvaru:

DMS SANCEPRORODINU na číslo 87777

roční podpora:

DMS ROK SANCEPRORODINU na číslo 87777

Cena 1 DMS je 30 Kč, Oblastní charita Ústí n.O. obdrží 27 Kč. Při roční podpoře vám bude automaticky odečítána částka 30 Kč každý měsíc. Více na www.darcovskasms.cz
Děkujeme. /IM

Přetátý obzor
Západ se noří
do pozdních květin
Tíha vadnoucích jirín
v pažích
V krvi rez
Barva srpnového vedra

Viola Fischerová

INFORMACE Z CHARITY

Hledáme dobrovolníka na koordinaci „Adopce na dálku“

Oblastní charita podporuje v současné době deset indických dětí, které sponzorují převážně lidé z letohradské farnosti. Agenda okolo „Adopce“ není složitá. Protože zahrnuje i psaní pozdravů k Vánocům v angličtině, je tato dobrovolnická práce vhodná pro zájemce se znalostí angličtiny. Zájemci se mohou hlásit na Oblastní charitě, Na Kopečku 356, Letohrad, tel. 465 620 249 nebo 465 621 281, e-mail: markova.iva@orlicko.cz nebo charleto@orlicko.cz.

Měsíční sbírka šatstva - každou první středu v měsíci - v červenci nebude, je státní svátek. Příští sbírka bude až 3.srpná od 13 do 16 h. Děkujeme za pochopení.

NEMOŽNÉ IHED, ZÁZRAKY DO TŘÍ DNŮ

Na informaci visící občas v provozovnách soukromých podnikatelů si vzpomenu pokaždé, když do mé ordinace vstoupí matka se svojí, přechasto už dospělou ratolestí. Ani jeden z nich neumí pozdravit, ani jeden se nepředstaví. Synek má celou dobu na hlavě čepici „kšiltem vzad“ a oba permanentně žvýkají. Žádný pubertáček, ale sebevědomý, sjednocený Evropan, který zná svá nezadatelná lidská práva a občanské svobody.

„Helejte pane Kašpar, von ten kluk je hrozný. Krade, fetuje, nechce se mu dělat, já ho živím, von kšeftuje s drogama, lže a nic na něj neplatí...“

Matku pošlu do čekárny a začnu rozhovor s její ratolestí. Povýšený, drzý, cynický, vědomý si toho, že na něj nemají ani soudy, ani policie, natož já. Policie mu nikdy nic nedokáže, soud by mu stejně dal nanejvýš tak dvě hodiny veřejně prospěšných prací a k tomu ještě psychologa, aby u té činnosti nestrádal.

Po zbytečné ztrátě času, především jeho času, který mohl věnovat distribuci drog a ne nuď v mojí ordinaci, je na židli vystřídán svojí matkou. Té sdělím, že jí nic nesdělím, protože od synka jsem k tomu nedostal písemný souhlas a ani jsem se ničeho nedopátral. Synek využil svých občanských práv a nebažil se se mnou.

Na otázku proč za mnou přišla a co by potřebovala ona, odpoví: „Poradte mi, co mu mám říct, aby to nedělal...“

Pokaždé si vzpomenu na onu větu napsanou na stěně některých soukromých podnikatelů. Vyslovit ji ovšem nemohu. Hledám jinou, kouzelnou. Takovou, po které se z jedinců od kolébky nevychovávaných stanou slušní lidé.

A hledám tu větu čím dál tím častěji.

Max Kašparů

NEDELE V INDIÁNSKÉM PUEBLU

Při naší poslední cestě do USA jsme prožili týden před Květnou nedělí zajímavou nedělí mezi Indiány v Pueblu San Ildefonso. Než začneme vlastní vyprávění, uvedeme několik informací o životě Indiánů v Novém Mexiku.

Jak jistě víte, v průběhu 19. století bylo původní americké obyvatelstvo postupně přesídlováno ze svých původních území do rezervací. Jako rezervace byla vybrána neúrodná místa, kde nikdo nechtěl žít, a pokud se náhodou území rezervace stalo později pro bělochy zajímavé (Black Hills na území kmene Siouxů, kde bylo nalezeno zlato), byly porušeny všechny původní dohody a Indiáni byli jednoduše vyhnáni jinam. Celé přesuny probíhaly násilně, mnoho Indiánů při nich zemřelo a Indiáni umírali na nové „bělošské“ nemoci i po přesunu do rezervací. V těchto rezervacích pak žijí dodnes. Nicméně ve 20. století začalo docházet ze strany USA k nápravě alespoň těch největších křivd. Území indiánských rezervací dnes patří skutečně příslušnému indiánskému kmeni, vládne na něm Indiány zvolená samospráva a platí vlastní zákony, které jsou nadřazeny zákonům příslušného amerického státu. Indiáni musí uznávat pouze zákony federální. Některé kmeny, například Navajové, si volí i vlastního prezidenta.

V Novém Mexiku byla situace trochu jiná. Tamější indiánské kmeny žily převážně usedlým způsobem života v tzv. pueblech a živili se nejen lovem, ale především zemědělstvím. K celkově lepší situaci jistě přispěli i španělsí misionáři, kteří v těchto pueblech žili a zakládali kostely. Svou roli hrálo i to, že tato území nebyla pro bělochy tolik zajímavá – jedná se především o pouštní, vysoce položené oblasti.

Život v pueblech sahá v Novém Mexiku až do období více než před tisíci lety, kdy si svá první puebla začali stavět Anasaziové, předci dnešních Indiánů. A co jsou to vlastně puebla? Puebla jsou indiánské vesnice sestávající z kamenných budov s plochými střechami. Zdi byly vymazávány z vnější i vnitřní strany blátem, takže mají i omítku. Některé domky stojí samostatně, jiné stavby jsou velmi rozsáhlé s několika poschodími, ve kterých žije mnoho rodin. Každé pueblo pak má svůj kostel, který byl také postaven v tomto stylu. V těchto pueblech žijí Indiáni dodnes.

V Novém Mexiku dnes žije na území svých rezervací 21 indiánských kmenů, z toho 19 z nich v pueblech. Kromě zemědělství se živí výrobou uměleckých předmětů a to především keramických. Známé jsou však také stříbrné šperky zdobené místně nalezenými

polodrahokamy (tyrkys), řezbářské výrobky a ručně tkané oděvy. V každém pueblu se můžete setkat s několika dílnami, řemeslo se dědí z otce na syna, z matky na dceru a žije jím celá rodina. Někteří umělci jsou široce uznáváni.

Většina obyvatel puebel se hlásí ke katolictví, nicméně všichni pečlivě dbají i na udržování tradic víry svých předků a dodnes jsou pořádány tak zvané obřadní tance, které uctívají některá zvířata (bizon, had, orel) a přírodní síly (slunce, voda, déšť, vítr, oheň). Symbolizují tak úzké sepětí člověka s přírodou a jeho závislost na ní.

Návštěvy puebel jsou příslušnou obcí přísně regulovány, pravidla se však různí od těch nejpřísnějších, kde jsou návštěvy povolené jen dvakrát do roka s přísným zákazem fotografování a pořizování jakýchkoli záznamů až po ty méně přísné, umožňující téměř každodenní přístup. Návštěvník se však musí vždy zaregistrovat v kanceláři k tomuto účelu určené, zaplatit registrační poplatek a v některých pueblech si může také zakoupit povolení fotografování, natáčet na kameru nebo kreslit. Poté je seznámen s pravidly pohybu ve vesnici a obecnými pravidly, které musí dodržovat.

Týden před Květnou nedělí jsme se rozhodli navštívit malé indiánské pueblo San Ildefonso ležící nedaleko Santa Fé. Ráno jsme v registrační kanceláři obdrželi příslušné povolení k návštěvě, včetně povolení fotografování.

Paní v kanceláři nás smutně informovala, že prodejní místo řemeslných výrobků je zavřené, můžeme však navštívit přímo některé rodinné domy s nápisem „OPEN“, kde nám jistě rádi své výrobky ukáží a případně prodají. Pueblo se také pyšní svým muzeem, ale to je také zavřené. „Dnes v jedenáct hodin však zde v místním kostele máme mši svatou, kterou můžete navštívit,“ dodala paní na rozloučenou. Nedělní mše mezi Indiány, to jsme si přece nemohli nechat ujít! A tak po procházce vesnicí jsme v jedenáct hodin zamířili do kostela.

Kostelík byl krásný, světlý, jednoduše vyzdobený a poměrně velký. Postupně se také zapl-

ňoval. Na mši se kromě místních sjížděli i lidé ze širokého okolí. Atmosféra byla velmi příjemná. Účastníci mají k dispozici v lavicích knihu „Lámání chleba“, která obsahuje celoroční program nedělních čtení, žalmů a písní. A skutečně většina lidí si kromě poslechu sleduje příslušný úryvek z bible také v této knize. Mši doprovázel pětičlenný ženský sbor za doprovodu kytary, se kterým zpíval celý kostel. Mladý pan farář do San Ildefonsa vždy v neděli dojíždí a ve svém kázání se věnoval výkladu evangelia a prvního čtení. Detailně procházel příběh vzkříšení Lazara, především se zastavil u Martyiny věty „Kdybys tady byl, tak by můj bratr nezemřel. Ale já vím, že, o co požádáš, Otec ti dá“, ve které je obsažena malá výčitka, smutek a naděje. „A právě naděje a víra ve vzkříšení je základní hodnotou křesťanské víry“, zdůrazňoval pan farář. Při pozdravení pokoje se blízcí lidé místo podání ruky vrše objali. Po skončení bohoslužby šel pan farář ke dveřím, pozdravit se s jejím každým účastníkem. Ty, kterým se z kostela nechtělo, pak ještě obešel v kostele.

My jsme v kostele také zůstali déle, jednak jsme nikam nespěchali a jednak jsem si chtěl kostelní interiér vyfotografovat. Po chvíli jsem tedy vytáhl fotoaparát. Okamžitě se za mnou ozval přísný ženský hlas: „A povolení máte?“ Zmohl jsem se pouze na: „Jaké povolení?“ „No přece od kostelníka!“ A paní se hned rozeběhla do dveří na hrad presbytáře. Šel jsem tedy za ní, pochopil jsem, že tam bude ten pan kostelník vydávající povolení. A skutečně, uvnitř stála zmíněná paní s mladým na první pohled příjemným mužem, kterému něco vysvětlovala a ukazovala na mě. Dodal jsem si tedy odvahy, vešel dál a požádal pana kostelníka o dovození vyfotografovat si interiér kostela. Pan kostelník mi povolení s úsměvem udělil.

Teprve později jsme si uvědomili některé další souvislosti života americké farnosti a jeho odlišnosti od našeho. Pan farář se připravoval na bohoslužbu v místnosti (naší sakristii), jejíž dveře byly asi v polovině lodi kostela, místnost pak dále navazovala na další prostory se sociálním zázemím určené k jednání a setkávání lidí. Pan kostelník, spíše však „ředitel kostela“ (z anglického „church officer“) má svou vlastní místnost, lépe řečeno kancelář, ve které vykonává svůj úřad. Má totiž na starosti nejen kostel, ale i celý chod farnosti. Pana faráře si pak obec věřících „najímá“ pouze na výkon duchovenské služby. Z kostela jsme pak odcházeli ve velmi dobré náladě, lidé, které jsme nikdy neviděli, nás na rozloučenou zdravili a mávali nám ještě z odjíždějících aut.

Ladislav Náhlík

RODINA

V ČEM DNEŠNÍ RODINA SELHÁVÁ *slovo psychologa k výchově*

Výchova v rodině je tvořivé dílo, napínavé a radostné, ale někdy i náročné, zmáhající a neúspěšné. Můžeme přečíst kvanta knih a článků a na rodičovství se tak předpřipravít, jenomže ve skutečném životě není vše tak jasné a přehledné. Často nevíme, jak se zachovat, a rozhodujeme se intuitivně, opíráme se o zkušenosti předávané z generace na generaci, často kopírujeme vlastní výchovu, jindy naopak chceme své děti vychovávat v úplně jiném modelu, než v jakém jsme vyrostli sami. A ve všech případech naděláme spousty chyb. Smíření s faktem, že budu jako rodič nedokonalý a že ani moje děti nebudou dokonalé, je jedním z klíčů k šťastnému rodičovství.

Skutek je neúčinnější

Neúčinnější je výchova příkladem – žádné dlouhé řeči a přednášky, ale skutek. Někdy se rodiče domnívají, že dítěti škodí, když je vystaveno různým výchovným postojům, a jdou tak daleko, že jim znemožňují například navštěvovat širší rodinu, protože babička děti moc rozmazluje a dědeček jim nabízí nezdravá jídla. Pestrost názorů a postojů dítěti umožní, aby si postupně vytvářelo svůj vlastní hodnotový systém, vede ho k toleranci a poznání, že ač se od sebe lišíme, přesto se máme rádi.

Nezájem starých i mladých

V posledních letech pozoruji rozpad rodinných vazeb – narůstá počet prarodičů, kteří nemají zájem o svá vnoučata a rodiny svých dětí, často – ač v jednom městě – se nevidí celý rok; jindy naopak nemají mladí rodiče zájem o to, aby se jim prarodiče „pletli“ do života, považují se za „samostatnou jednotku“ a druhým do toho, jak žijí, nic není. Děti, které vyrůstaly bez společenství širší rodiny, nevidí, ani když se samy stanou rodiči, důvod k tomu, aby přijímaly za svou i rodinu partnera, nevědí si s těmi dalšími lidmi, které si pro svůj život nevybraly, rady. Dnešní děti často ani netuší, jestli mají nějakou tetu nebo strýce, a pokud vědí o jejich existenci, tak nevědí, kde bydlí a jestli mají děti, protože rodiče se s nimi nestýkají. (Existuje i druhý extrém, kde si rodinný klan přibuzných nárokuje každou minutu volného času svých členů a pokusy se vzepřít tvrdě trestá.)

Uzavřená a malá rodina

Dnešní rodiny žijí uzavřeně, je spíš výjimkou, když mají mladí rodiče kolem sebe skupinu vrstevníků; navštěvují se, scházejí se, sportují, pořádají výlety nebo společně tráví dovolenou, vytvářejí tak svým dětem základ k poznávání lidí mimo úzkou rodinu a zbavují se strachu z nového a neznámého, pěstují v nich otevřenost a vstřícnost.

Dnešní rodina se dvěma dětmi je ohrožena sourozeneckou rivalitou; sourozenci si ne-

jsou oporou, bratr či sestra je pro ně nepřitelem, každý bojuje sám za sebe především o přízeň rodičů. Sourozenci se neumějí vzájemně podpořit v koalici proti rodičům, když je to zapotřebí, chybí jim trénink v přijímání kritiky členů rodiny – nerodičů, která rozvíjí sebezpytování i přijetí viny a trestu. Chybí jim zážitky společné zábavy, potyček či dramatických diskusí, v nichž se učí formulovat svůj názor a akceptovat pohled toho druhého, který přesto, že vidí věci jinak než já, není můj nepřítel.

Tento model ovlivňuje i vnímání vztahů s dětmi mimo rodinu. Děti vstupují do nových vztahů ostražitě, očekávají od druhých spíše nepřátelské chování, ukončují rozvíjející se vztah třeba jen kvůli tomu, že s nimi ten druhý nesouhlasí nebo má jiný vkus. Přitom po přátelství a kamarádství touží – jen nevědí jak na to; a už vůbec nejsou vybaveny k mezigenerační komunikaci.

Důraz na výkon

Děti dnes mají méně příležitostí prožívat příslušnost ke skupině a zažívat deštruktivní kamarádky vztahy. Nenavštěvují mateřskou školu v místě bydliště. Rodiče volí školu s jazykovým zaměřením nebo blízko svého pracoviště a podle stejných kritérií vybírají i základní školu. Děti si za své kamarády vybírají obvykle spolužáky, a tak děti, které navštěvují jinou než spádovou školu, jsou často v místě bydliště osamocené.

Spousta dětí je zahlcena mimoškolními aktivitami, až mě někdy napadá, že si rodiče nevědí se společnými chvílemi rady. Většina kroužků jako keramika, hra na flétnu nebo angličtina má individuální povahu. Děti se pod vedením učí novým dovednostem, ale žádnou legraci tam nezažijí, nic se o druhých dětech nedozvědí, pro volnou hru tam neby-

Foto: Jan Šroubek

Nic jim nechybělo

Co by mi bylo! Odešly mi holky! Mladší bylo včera osmnáct – a šly. Neřekly ani kam. Jo! A já na ně celý léta dělal. Povídám: Dyť jste všechno měly, šaty – značkový, elektroniku, cestování jsem vám platil, sporty... A víš, co mi řekly? Jenže my chtěly mít tátu. Jedinou neděli jsi s náma nebyl. Nikdy sis s náma nehrál. Ani na svátky jsi s náma nešel. No já musel dělat, abyste všechno měly. Dyť jste tady doma. A holky na to, že domov byla babička. Ta jim četla, vyprávěla, v neděli je brala do kostela a pak do cukrárny. Dyť si mohly chodit do cukrárny, kdy chtěly. Já prej žádné táta nejsem, furt jsem jen dojel prachy. Práskly dveřma a šly. Ani si nic nevzaly. Ať prej si ty zatracený věci nechám. Jo! A já nemůžu nic. Jsou plnoletý! No pochopíš to?! Všecko měly a vyčtou mi neděle, na který jsem bral službu. To je mládež! To je nevděčnost! Co?! No, řekni na to něco!

Petr Piňha: Plody zla

vá prostor, na jejich názor se nikdo neptá. Doma zbývá jen čas na úkoly, chybí pohoda ke hrám a rodinnému povídání. Dětem zbývají jen náhradní cesty komunikace prostřednictvím facebooku, ICQ, skypu či sms.

Často ke mně přicházejí mladí lidé, kteří nemají kamarády, nemají partnera, a když je někdo pozve do skupiny svých přátel – odmítnou. Nevědí, co by měli dělat a říkat, aby nebyli směšní, a pokud se přece jen odhodlají, potřebují berličku v podobě panáka či marihuanového jointa. Svou rodinu popisují jako uzavřeně žijící, bez přátel i živých vztahů s širší rodinou.

Vztahy musíme budovat

Jako rodiče bychom měli vědět, že jedním ze smyslů výchovy je otevřít dětem bránu z úzké rodiny do společenství ostatních lidí, že je musíme naučit navazovat vztahy stejně, jako je učíme hrát například na klavír. Tam chápeme, že má-li být dítě schopno zahrát si třeba Chopinův valčík, dá to plno práce, sebezpřemáhání na straně rodiče i dítěte a stojí to spoustu peněz a času. Nevidíme ale, že i budování vztahů musíme dítě naučit a že i toto učení klade nároky na náš čas, na náš způsob života a naše fungování ve vztazích a že budeme-li my, rodiče, bez přátel, kamarádů a s nefunkčními vztahy ve vlastní širší rodině, nemůžeme chtít po dětech, aby se druhými lidmi potkávaly bez úzkosti a vytvářely spokojené a dlouhodobé vztahy.

Rodina církve

Církev, konkrétně naše sbory, mají jedinečnou a v naší společnosti i výjimečnou šanci. Stávají se velkou rodinou, kde se ve víře setkávají mladí i staří. I když mají různé názory a odlišné životní zkušenosti, i když si někdy dokážou ublížit, přesto všichni vědí, že každý nabídne pomoc, když to bude potřeba.

*Lydie Bauerová, klinická psycholožka,
Český bratr 6/2011*

PROČ PODFUKY FUNGUJÍ

Oldřich Vlnář

Když vás bolí hlava a vezmete si aspirin, zpravidla se bolest zmírní a pomine už po pěti až deseti minutách. Tuto úlevu pocítí i lékař nebo farmakolog, ačkoliv dobře ví, že tableta aspirinu ještě někde putuje střevem nebo prochází po rozpuštění játry do krve a že se ještě nedostala do mozku. Dostane se tam nejdříve po patnácti až dvaceti minutách. Pes v pokusech I.P. Pavlova začal slinit po rozsvícení zeleného světla, jestliže předtím světlo několikrát předcházelo podání potravy. U člověka je polknutí tablety tím světlem, které ohlašuje už předem úlevu. Děje se to bez účasti vědomí. Takto pracuje mozek člověka, psa i primitivní nervová soustava žířaly. Psy, kteří takto nereagovali, pokládal Pavlov za málo inteligentní.

LN otiskly v sobotu 14. května článek s titulem „Podfuk? Ale funguje“.

Alternativní medicína skutečně funguje. Nemusí to být vždycky podvod. Může to být omyl z neznalosti, když někdo tvrdí, že si molekuly vody pamatují informace, které jim předaly molekuly nějaké jiné látky, se kterými se setkaly při rituálním protřepávání. Stejně se mylí, když prohlašuje, že voda působí terapeuticky tím víc, čím méně v ní zůstalo molekul předávajících informací. Ono nebo ona neví, že tento názor, který není v soulahu se zákony fyziky a chemie, byl v přísně vedených pokusech vyvrácen.

Nikoli omyl, ale podfuk je to tehdy, když to ví a přesto hlásá, že je to vědecky podloženo. K podobnému jednání ho může vést skutečnost, že homeopatické praktiky nehradí zdravotní pojišťovny a to otevírá jiné cesty úhrady.

Někdy před čtyřiceti lety přivedli v jednom státě amerického Středozápadu k soudu divého muže s plnovousem, který s vysokým špičatým kloboukem na hlavě léčil v lese před poustevnou nemocné vkládáním rukou a podával jim nějaké lektvary. Byl obžalován, že provozuje lékařskou praxi bez oprávnění. Jaké bylo překvapení soudu, když obviněný vytáhl diplom lékařské fakulty jedné prestižní americké univerzity a doložil, že ty lektvary jsou přebalené léky schválené americkým kontrolním úřadem FDA. Prosil soud, aby neprozradil, že je MUDr. Udělal zkušenost, že díky tomu divadýlku působí jeho léčba daleko lépe.

Mám podezření, že mnozí lékaři, kteří předepisují homeopatika nebo praktikují jiné alternativní způsoby léčby, sdílí názor tohoto poustevníka.

Úspěchy léčitelů se většinou vysvětlují efektem placebo. Placebo je tableta, v které je strouhaná křída nebo jiná látka, která nemá farmakologický účinek.

Podává se při výzkumu nových léků, kdy se účinek placebo srovnává s účinkem zkoumaného léku. Tento výzkum ukázal, že placebo mívá ze začátku přibližně stejný účinek jako nový lék. V průběhu času však placebo účinek ztrácí, zatímco účinek zkoumaného léku roste. I to dobře vysvětluje model Pavlova podmíněného reflexu. Jestliže psovi opakovaně rozsvěcovali zelené světlo a nedostal potom potravu, podmíněný reflex vyhasl - pes přestal po rozsvícení světla slinit. Potrava nepřišla, světlo ztratilo význam signálu, že přijde.

O účinku placebo se často hovoří jako o účinku psychologickém. Výstižnější by bylo hovořit o účinku „nervovém“, protože k němu dochází i bez účasti vědomí nebo volního úsilí.

Terapií léky rostlinného původu se zabývá fytotherapie. Ta je součástí tradiční čínské medicíny, která u nás přichází do módy. V tomto případě nejde o žádnou alternativní medicínu, protože i byliny jsou chemikálie, které působí na chemikálie lidského organismu. To neodporuje principům medicíny založené na vědeckých poznacích. Často však chybí klinické studie u většího počtu pacientů, které by příznivý účinek potvrdily srovnáním s placebem.

Argument, že alternativní medicína léčí člověka, zatímco moderní medicína léčí nemoc, je zavádějící a nedává smysl. Nemoc je v podstatě abstraktní pojem a lékař může léčit vždy jen člověka. Dobrý lékař respektuje jeho lidskou dimenzi a nezapomíná na psychotherapeutický přístup, i když pacienta trápí hemoroidy.

Jak je to s akupunkturou? Vpichy jehlami mohou mít terapeutický účinek, podobně jako ho mívaly křenové placky přikládáné na záda při bolestech břicha. Říkalo se tomu derivační terapie. Jedno z neurofyziologických vysvětlení spočívá na hypotéze, že se pálící plackou vytváří nová dominanta, která konkuruje oné, která souvisí s bolestmi. Nedávno bylo totiž zpochybněno, že vpichy musí být na určitých místech podle taoistických principů jing a jang. Ukázalo se, že terapeutické účinky se neliší, bylo-li místo vpichů voleno zcela náhodně.

Jestliže něco „funguje“, neznamená to, že je pravdivá každá teorie, která vysvětluje, proč to funguje. Sluneční hodiny ukazovaly správný čas, i když si lidé mysleli, že slunce obíhá kolem země. Žárovka se rozsvítí i tomu, kdo si myslí, že po elektrickém vedení běží z elektrárny trpasličí se svíčkami a že „střídavý proud je, když běží chvíli dopředu a chvíli dozadu.“

Zastánci alternativní medicíny často vyžadují,

aby vědecká medicína vyvrátila účinnost jejich postupů, jestliže je kritizuje. Na to už byly vyhozeny miliardy. Není úkolem vědy, aby znovu a znovu vyvrátila, že kámen neletí nahoru, ale padá na zem podle gravitačního zákona. Ze stejného důvodu nemusí prokazovat, že voda, která je víc zředěná co do obsahu arnica montana, působí víc, než ta méně zředěná. Tak jako je na výrobci moderních léků, aby prokázal, že nový lék pomáhá a neškodí, tak je na alternativní medicíně, aby účinnost svých postupů prokázala kontrolovanými klinickými studiemi. Často se ohánějí tisíci děkovných dopisů. Že něco pomohlo stovkám pacientů, nestačí, když nevíme, zda to neuškodilo tisícům jiných. Když někdo naletěl alternativní léčbě, nechlubí se tím. Zato všude s gustem vypráví, jak mu nepomohl jeho praktický lékař.

Dlouholetá tradice nějaké léčby není dostatečným průkazem o její užitečnosti. Po staletí se léčilo pouštěním žilou a čištěním organismu projímadly a klystýry. To čištění se dnes někteří lékaři snaží resuscitovat, ale jinými prostředky a s jinými záměry, než jak se o tom můžeme dočíst ve Švejkovi.

Mnoho nemocí nepotřebuje léčbu a přejdou samy. K jejich rychlejšímu odeznění může pomoci onen „nervový“ mechanismus podmíněného reflexu, když si člověk vezme tabletu, která pro něho signalizuje, že přijde úleva. Je to jednoduché, střízlivé vysvětlení.

Alternativní medicína slouží potřebě lidí být v kontaktu s něčím neobyčejným, neznámým, nevysvětlitelným, co je mimo obyčejný vědní svět krabiček s léky a injekcemi. Její spekulativní konstrukce jsou většinou strnulé, dogmatické a vyhovují touze po něčem stabilním, neměnném.

Věda si naproti tomu neustále ověřuje to, co bylo poznáno, je už svou podstatou skeptická. Ví, že se může mýlit, a počítá pravděpodobnost, s jakou se může mýlit. Také věda ví o obrovském prostoru toho, co ještě nevíme. Každý nový poznatek sice ukrojí kousek z neznáma, ale zpravidla zároveň otevře nové nečekané otázky, před kterými zůstáváme stát v údivu.

Alternativce si je svými pravdami jist. Nepřipustí, že Samuel Hahnemann se mýlil. Lékař spoléhající se na vědu ví, že ani Louis Pasteur ve všem pravdu neměl.

Neviditelný pes, 20.5.2011

Jako se pes vrací ke svému zvrátku, tak hlupák opakuje svou pošetilost. Uvidíš-li muže, který si připadá moudrý, věz, že hlupák má víc naděje než on. Lenož říká: „Na cestě je lvíče, v ulicích je lev.“ /Př 26:11-13

O ŽIVOTĚ STROMU

Milý strome,
je nesnadné oslovit tě, neboť jsi tak odlišný. Cítím též ostych, protože jsem pochopil veliká tajemství stromů, která přede mnou stojí jako nedostižný ideál. Stromy nemění své místo, a jsou proto obrazem věrnosti a stálosti. Můžeme se podle nich orientovat. Stromy si nikdy nestěžují a plní své úkoly zcela přirozeně. Bůh si přeje, aby vzrostly, a rostou tedy. Bůh si přeje, aby nesly hnízda a něžně houपालy tyto kolébky písní, a stromy to dělají. Drží tajemství všednosti a slávy celou silou svých kmenů, které spojují jejich dvojí korunu: korunu touhy vztahující se ke světlu a korunu práce, kořeny pevně držící zemi. Jsou statečné a vznešené, takže umírají vstojí. Mnohé z vás, když procházejí cyklem roku, podávají člověku nejen dobré plody, ale také hlubokou moudrost o životě, spánku smrti a vzkříšení příštího jara.

Stojím zde, abych ti podal naše přání. Nejsme nerozumní rodiče, kteří sní o velké budoucnosti svých dětí. Možná, že v tvém kmeni je spící madona a že pevná a něžná ruka řezbáře ji jednou vzbudí a vyvede z tvého dřeva. Možná že někde v tvých větvích jsou ukryty flétny nebo jiné nástroje, jež jedenkrát budou znít při sladkých či slavných okamžicích. Možná že se tvůj kmen stane stěžněm a bude nesen moří k ostrovům, o nichž větry vyprávějí příběhy vašim listům. Anebo může být změněn v desku stolu, u něhož se budou shromažďovat lidé, aby spolu jedli, pracovali, rozprávěli a hráli své hry. Možná také, že tě po mnoha a mnoha létech, v nichž se budeš radovat z dešťů a slunce, proměněn v oblaků a milostných doteků větru, po létech, v nichž překonáš žízeň sucha a přežiješ zápa-sy s bouřemi a vichrem, čeká nejběžnější možný osud.

Přejeme ti však, abys byl přijat, abys byl milován lidmi, ať už bude tvá budoucnost jakákoli. Přejeme ti, abys viděl, jak malé děti pečlivě odnášejí domů některý z tvých zlatých listů opadlých na podzim, abys slyšel hovory lidí, kteří rádi odpočinou v tvém stínu. A protože se nakonec nejspíš proměníš v teplo a světlo v krbu, přejeme ti, abys v tu chvíli byl středem harmonického domova či kruhu dobrých přátel tak jako nyní.

A my sami sobě přejeme občas tě vidět.

Předneseno v Netherland Institute for Advanced Studies ve Wassenaaru 5.6.1996. Překlad z angličtiny

**/ Když v parku Institutu byl při velké bouři vyvrácen starý buk, zasadili hosté nový strom na památku svého pobytu a k počtě hostitelského místa*

Osiky se v poledne chvěly a dýchaly

Přesto jsem měla přelézt

horký násep koleje a plot

a zjistit v poli slunečnic

s vypálenými jádry

zdali se ještě obracejí

k slunci

Viola Fischerová

„PRAŽANDA“

Tuhle šla Marie po Opletalově ulici. V Praze! Připadala si tak lehce a uvolněně, zrovna jako Pražanda, jako světák! Vítr ve vlasech, čerstvě umytých značkovým šamponem, nenucený úsměv i výstřih, klapot podpatků, notebook přes rameno, zapadající slunce... Dokonalé štěstí!

Před hlavním nádražím potkala mladou ženu. Měla o dvě čísla větší bundu, batoh na zádech, před sebou kočárek, kterého se držel ani ne dvouletý kluk a deset metrů za nimi šel tříletý, úplně promočený – kalhoty, boty, durtch, ačkoliv široko daleko ani náznak deště. A hrozně brečel! Ta žena byla hezká, ale měla ztřhané rysy a zoufalé oči. Možná byla opilá nebo pod vlivem drog (anebo taky ne) – šla jako stroj, pomalu, ale stále stejně, bez sebemenší reakce na pláč dítěte, oči vytřeštěné do jednoho místa před sebou. Byl to zvláštní obraz – jako z jiného světa, a zároveň jako byste jej důvěrně znali. Marie se za ní dlouho dívala a moc se styděla – za svůj povrchní život, za tu smutnou vyčerpanou ženu, za její děti a vůbec...

A víte, co s tím studem udělala? Šla do nejbližšího krámu s cetkami a tam se v nich dlouho přehrabovala. Nakonec koupila nějakou nehezkou blůzku. Pomohlo to. Přestala na tu ženu myslet... /M

V kinech se promítá nový český film LIDICE.

Miroslav Václavek v článku: „Komunistický masakr v Lidicích“ píše o věcech, které se nedočteme v učebnicích dějepisu – i v těch vyšlých po listopadu 1989:

„... O podrobnostech doprovázejících vyhlazení Lidic a vyvraždění jejich obyvatel se příliš nehovořilo. Jednalo se totiž o procházku po velmi tenkém ledě, které si byli vládnoucí komunisté velmi dobře vědomi. SS-Obersturmbannführer Wilhelm Leimer, narozen 27. května 1912, původní profesí stavební inženýr, familiérně zdobně na Willyho, byl příslušník Gestapa z jeho Pražské úřadovny, kde měl v referátu protiparazitistický odbor. Když tedy nastala Heydrichiáda a následně se nacisté rozhodli zúctovat s Lidicemi, nemohl u toho jakožto jeden z nejbrotálnějších příslušníků Geheime Staatspolizei (Státní tajné bezpečnosti) chybět. Jakožto příslušník organizačního štábu, který akci vyhlazení Lidic velel, si ke stovkám obětí z řad českých vlastenců, kteří se nesklonili před brutální mocí národního socialismu, připsal na své konto další stovky nevinných životů. Na celé věci je ovšem mimořádně důležitý ten fakt, že tento gestapák byl ve skutečnosti příslušníkem Sovětské NKVD, ještě za války tajně vyznamenaný Leninovým řádem nikým menším než Josifem Džugašvilim, nazývaným Stalin.

Když byl po válce zatčen našimi policejními orgány, nesměl být jimi ani vyslechnut, natož, že by se mu dostalo zaslouženého provazu na nádvoří pankrácké věznice. Byl vzápětí vydán do rukou sovětských bezpečnostních orgánů a slehla se po něm zem. Na dotazy z Československé strany o jeho dalším osudu se jim dostalo pouze strohé odpovědi o tom, že byl 10. září 1947 popraven a na žádost o vydání jeho vyšetřovacího spisu jim bylo sděleno, že veškerá dokumentace shořela roku 1948 v Saratově. Stopy byly zamety, zapomeňte. Když jej roku 1965 potkal na Rudém náměstí v Moskvě bývalý český odbojář, nedořezal by se v něm nikdo krve. Gestapák, příslušník NKVD a komunistka Wilhelm Leimer

neskončil na šibenici jakožto válečný zločinec, ale po své službě Sovětskému svazu odešel do penze v hodnosti plukovníka KGB.“

Na našem území máme mnohem více „Lidic“, nejen ty u Kladna...! Tak jako byli zmasakrováni nevinní obyvatelé Lidic jen na základě jednoho dopisu, byly po válce zmasakrovány tisíce obyvatel naší země jen proto, že hovořili i německy.

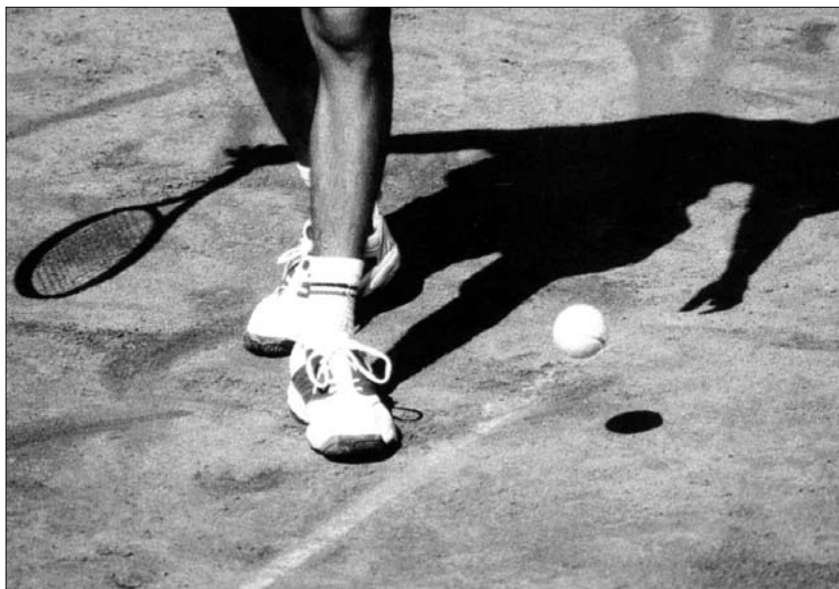

Foto: Milan Kříček

MOHLO TO DOPADNOUT HŮŘ

S Michaelem Kocábem
o odsunu sovětských vojsk

Po revoluci se z rockového frontmana stal hlavním manažerem jedné z největších operací čerstvě demokratického Československa. Úspěšným. Přesně před dvaceti lety si Michael Kocáb na hranicích připil vodkou s posledním sovětským okupantem.

S požadavkem odsunu sovětských vojsk přišla jako první iniciativa Most, ke které jste v roce 1989 patřil. Mluvili jste o tom už před 17. listopadem?

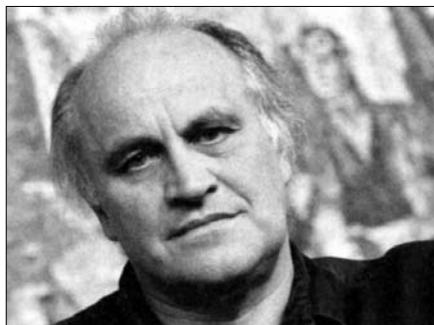
Před 17. listopadem ten požadavek nevznikl nikdy. Respektive vznášel ho téměř každý občan tohoto národa, ale jenom v hospodě a velmi potichu. Iniciativa Most, kterou jsem založil s Michalem Horáčkem, pracovala výhradně na tom, aby došlo k setkání té ostré havlovské opozice, které se komunisté báli, s režimem. Nějaké sblížení s komouši bylo sice pod naši úroveň, ale chtěli jsme, aby ty zneprátené pozice začaly vyjednávat o předání moci. Mysleli jsme si totiž, že musí dříve či později nastat. Podařilo se nám seznámit se s Oskarem Krejčím, což byl poradce komunistického premiéra Adamce a měl na něj poměrně velký vliv. Přes něj jsme zkoušeli domlouvat to setkání.

Podařilo se vám setkat přímo s Adamcem?

Před revolucí ne. Tedy kromě náhodného krátkého setkání ve foyer Nové scény Národního divadla, kde se mě vyptával, co jsem myslel větou, že „každý národ má takovou vládu, jakou si zaslouží“, kterou jsem pronesl v přímém přenosu Československé televize na Děčínské kotvě. Až 19. listopadu. Tam se ještě o odchodu vojsk moc nemluvílo, možná jsme ztratili pár slov, ale hlavním důvodem bylo přesvědčit vládnoucí komunisty, že 17. listopad byl opravdovým výstřelem z Aurory, definitivní, nezvratnou změnou. Adamec tomu nechtěl věřit. Byli jsme u něj doma, jednal s námi velmi přátelsky, ale přece jen poněkud shovívavě ve smyslu: „Ale hoši, tohle jsme zažili už mockrát, z toho nic nebude.“ Pád socialismu si vůbec nedokázal připustit, tím spíše nějaký odsun sovětských vojsk. V Občanském fóru se z toho ale velmi brzy stalo důležité téma. Bylo jasné, že pokud chceme zcela zásadní převrat, změnu režimu o 180 stupňů, musíme tlačit na odsun Sovětů. Takže jsme nějaký sedmý osmý den jménem Občanského fóra napsali dopis Gorbačovovi; podepsalo ho asi pět lidí, myslím, že Havel, Jičínský, Pithart, Horáček a já. Žádali jsme zahájení rozhovorů o okamžitém odsunu Sovětské armády a také o prohlášení smlouvy o dočasném pobytu vojsk za neplatnou od samého počátku.

Jak se dal v roce 1989 doručit dopis Gorbačovovi?

Prostě jsme ho zalepili a odešli s ním na sovětskou ambasádu. Šli jsme tam poprvé v životě, připadali jsme si jako takoví kluci.

M. Kocáb (56), hudební skladatel, zpěvák a bývalý ministr pro lidská práva a národnostní menšiny. Absolvoval pražskou konzervatoř v oboru skladba a varhany. Ještě během studií v roce 1977 založil skupinu Pražský výběr, která se až do roku 1989 pohybovala na hranici mezi oficiální a neoficiální scénou. Po 17. listopadu 1989 byl jedním ze zakladatelů Občanského fóra. Jednal s náčelníkem generálního štábu Miroslavem Vackem a velitelem západního vojenského okruhu Mojmirém Zachariášem o nezasahování armády do průběhu sametové revoluce. Stejná jednání vedl i se zástupci Sovětské armády umístěné v ČSSR. Poté inicioval vznik parlamentní komise pro dohled nad odsunem sovětských vojsk z Československa a stal se jejím předsedou. Když 30. 6. 1991 poslední sovětský voják opustil ČSFR, Michael Kocáb rezignoval na veřejné politické funkce a začal se věnovat hudbě, podnikání a poradenství. V lednu 2009 byl nominován Stranou zelených na místo ministra pro oblast lidských práv a národnostních menšin.

Před ambasádou jsme se ocitli v poněkud svízelné situaci, protože tam zrovna probíhala nějaká demonstrace proti Sovětům, a oni nás hned vítali jako někoho, kdo jde posílit řady demonstrantů. A my jsme naopak potřebovali zmizet za zdmi toho malého českého Kremle, což bylo trochu trapné. Nebylo snadné vysvětlovat, co tam vlastně jdeme dělat. Báli jsme se, že budeme nařčeni z kolaborace. Na ambasádě nás přijal nějaký pan rada Filipov, převzal ten dopis a zahájil s námi docela dlouhý rozhovor, což jsme vůbec nečekali. Začal vyzvídat, jaké jsou vlastně plány vedení Občanského fóra, co se bude dít. Tehdy jsem během revoluce vůbec poprvé narazil na velmi vážný přístup k celé věci z druhé strany, vlastně nás tím nechtěně nabil energií. Začal dění v Československu přirovnávat k velké říjnové revoluci, ptal se, jestli máme situaci pod kontrolou, jestli se bude věšet na kandelábru a útočit na Sověty. Ubezpečili jsme ho, že lynčování není v naší povaze. Zhruba za týden jsme šli znovu na ambasádu a rada Filipov nám sdělil, že Gorbačov náš dopis četl a zahájení rozhovorů o odsunu armády se nebrání. Tím to bylo celé odstartováno.

Dohodu o odsunu vojsk pak v únoru 1990 podepsal československý ministr zahraničí Dienstbier se sovětským protějš-

kem Ševardnadzem. Vy jste byl v tu dobu federální poslanec. Proč jste vlastně řídil odsun vy?

Pro ministerstvo to skončilo podpisem smlouvy a já jsem ve Federálním shromáždění třemi zásadními projevy (lednovým, únorovým a březnovým) prosadil vznik parlamentní komise pro dohled na odsun Sovětské armády a celá ta agenda nám tak spadla kompletně na hlavu. Řešili jsme to ale v těsné spolupráci s českou armádou, respektive s vládním zmocněncem pro odsun sovětské armády generálem Ducháčkem a jeho zástupcem, generálem Naďovičem.

To byli zasloužilí komunističtí generálové, kteří byli zvyklí poslouchat Sověty na slovo. Jak se vám s nimi spolupracovalo?

Velmi dobře, s oběma jsem dokonce dodnes v kontaktu. Oni byli sice bývalí socialističtí generálové, byli ale schopni tu svoji minulou úlohu vidět s velkým nadhledem. Byli to chytrí chlapi, dokázali se smát tomu, jak se jezdili se Sověty radit, a teď je jezdí vyhánět. Otevřeně o tom mluvili, dělali si legraci ze své slepé poslušnosti a byli schopní se z ní postupně vymanit. Byli to prostě vojáci, kteří poslouchali rozkazy. Pro mě bylo důležité, že odsun nebrzdili, šli jsme si ve všech věcech na ruku. Zároveň je jejich minulé pozice oslabovala, takže vždycky když došlo na silové politické vyjednávání, tak se stáhli. Tahle úloha připadla mně, což mi vyhovovalo.

Jaká jednání byla nejtvrďší, o to, jak dlouho odsun potrvá? Sověti původně požadovali na stažení pět let...

Ano, jejich problém byl v tom, že neměli těch 75 tisíc vojáků s rodinami doma kde ubytovat. Dlouze se to dojednávalo a ve smlouvě, kterou podepsali ministři zahraničí, se podařilo termín smrsknout na osmáct měsíců, tedy do června. Chtěl jsem ale, aby třeba bojové jednotky odjely dřív, což bylo diplomaticky náročné. Když okupant odcházel, nemá cenu ho dráždit nebo dehonestovat, zvláště když jde o světovou mocnost. Podařilo se nám ale Sověty odsunout nejrychleji ze všech zemí, daleko před Maďarskem a Polskem. Jedním z důvodů bylo i to, že hlavní sovětský velitel, generál Eduard Vorobjov, odchod podporoval. Vznikla taková dělná, až přátelská atmosféra, i když vodku jsme spolu nepopíjeli. Vorobjov nakonec sehrál klíčovou úlohu v tom, že se podařilo termín odsunu dodržet.

Jak to myslíte? To přece zaručovala smlouva.

To ano, ale situace se postupně začala komplikovat. V Moskvě byla klika jestřábů, radikálních komunistů z ministerstev zahraničí, obrany a branně-bezpečnostního výboru Nejvyššího sovětu a ti se snažili odsun prodloužit na původních pět let nebo nejraději zastavit úplně. Navzdory té dohodě.

Vy jste s jestřáby vyjednával?

Tvrдых jednání bylo několik, popíšu vám to zlomové. Z ničeho nic mě přivolali na sovětskou ambasádu, kam právě z Moskvy přijela

parta nějakých dvaceti možná třiceti Sovětů, polovina uniformovaných generálů a plukovníků, polovina chlapů v civilu, kteří vypadali jako prototyp ruského kágébáka. Když jsem přišel, atmosféra byla velmi hustá, ambasador bílý jako stěna a naši dva generálové zaražení. Všichni mlčeli, báli se té delegace. Naši mi říkali, že musíme něco udělat, protože ti chlapi sem přijeli zastavit odsun.

Oni jednali bez vědomí Gorbačova?

To já samozřejmě nevím. Ale přijeli s tím, že se s odsunem musí něco udělat, že takto dál probíhat nemůže, že nemožno ubytovat pět set tisíc vojáků a rodinných příslušníků z celého východního bloku plus jejich rodiny. Tvrdili, že je celá ta operace naplánována zmatkářsky. Nikomu se nechťelo jít s tou přesilou do konfliktu, ale pro mě to bylo jednoduché, protože jsem neměl co ztratit. Řekl jsem, že ne, že budeme v odsunu pokračovat tak, jak jsme se dohodli. A oni udělali velmi chytrý krok – začali zpochybňovat moji autoritu. Po pravdě řečeno jsem se divil, že s tím někdo od nich nezačal už dříve.

Vy jste byl vlastně pouhý poslanec.

Ano, a předtím, v jejich očích, nějaký jazzový muzikant. Generál Vorobjov ani nikdo jiný předtím to nevytáhl, ale tihle ano. Byli chytrí. Ptali se mě se smíchem, jestli jsem se jako rozhodl, že osobně odsunu Sovětskou armádu, nebo co? A já jsem odpověděl, že já ne, ale pan Gorbačov. A oni na to: „Ten zmatkář? O něm nám vůbec nemluvte. Ten už rozhodl tolik věcí, že ten stát budeme dávat dohromady dalších tisíc let.“ Koukal jsem jako blázen, bylo to neuvěřitelné. Stát se to za Stalina, tak už by nedoleželi do Moskvy, letadlo by spadlo ještě tady do Vltavy. Pochopil jsem, že je to špatné, a oni tvrdě vyrukovali se svými požadavky. Odsun se natáhne na pět let a Československo zajistí sovětským vojákům montované domky, ve kterých budou doma bydlet.

Oni chtěli, abychom jim platili doma ubytování?

O tomhle se mluvilo od začátku, my jsme se i ptali u českých výrobců, ale bylo velmi nejasné, kdo by to měl zaplatit. Sověti pořád mluvili o takovém tom socialistickém barteru, že nejdříve dodáme domky, a potom to nějak vyřešíme. Jak bychom to vyřešili, bylo jasné – nijak.

Jak dopadla ta schůzka?

Hádal jsem se s nimi a v jednu chvíli jsem jim řekl, že pokud prodlouží odsun, my zase nemůžeme garantovat původní slib, totiž že se hnedě lidu neobrátí proti sovětským vojákům.

To je docela silný kalibr.

Věděl jsem, že toho se bojí nejmíc. Sověti znali své revoluce pouze jako krvavé, po 17.

listopadu nás pořád strašili, že se rozpadne infrastruktura, nepůjde elektřina, Praha bude plná odpadu, všude bude vybuchovat plyn a do toho začne rabování a lynčování sovětských vojáků. Takové měli představy o naší revoluci. A my jsme jim garantovali, že se to nestane, že známe českou povahu a máme situaci pevně v rukou. Uprostřed tohohle jednání nezbylo než říct, že tahle garance padá. Zarazili se, už je to ale příliš nevydělilo, hned začal někdo říkat, že by tedy chtěl ten český lynč vidět. Tak jsem vyzkoušel poslední možnost. Řekl jsem: „Jestli vás nezajímají garance Gorbačova a Ševardnadzeho, se kterým jsem o odsunu osobně mluvil, pak by vás mohly zajímat garance generála Vorobjova, velitele středního vojenského okruhu.“ To je zarazilo, což mě překvapilo, protože jsem myslel, že když pošlou do háje Gorbačova, tak pošlou i Vorobjova. On byl v tu dobu v Milovicích a rozhodlo se, že ho zavolají. Jednání se přerušilo.

Věděl jste, jak se generál zachová?

Ne, ale věděl jsem, že se hraje o hodně. Bylo mi úzko z toho, že jestli to Vorobjov vzdá, tak odsun skončí, možná by tu Rusové byli dodnes, kdo ví. Nástup Putina potvrdil, že počátek devadesátých let byla jenom taková historická skulina, do které jsme se vmáčkli. Kdyby se Putin dostal k moci dřív, tak se ten monolit možná nerozpadl. Takže když Vorobjov přijel, byla ve mně malá dušička, měl jsem pocit, že v tu chvíli nesu to břemeno opravdu sám. Chtěl jsem se s ním za každou cenu setkat, než vstoupí do místnosti,

abych ho mohl instruovat, ale nepovedlo se mi to. Drželi nás separátně. Když Vorobjov vstoupil do místnosti, ani se mi nepodařilo si s ním vyměnit pohled, nic jsem mu nestačil naznačit. A on potom udělal naprosto famózní výstup. Zcela oficiálně se představil, velmi stručně popsal situaci, žádné dlouhé vysvětlování. A řekl: „Jako generál střední skupiny sovětských vojsk prohlašuji, že odsun proběhne přesně podle harmonogramu do třicátého června devadesát jedna.“ A bylo hotovo. Oni chvíli zůstali sedět a potom, se slovy, že tohle si vyřídí v Moskvě, jednání okamžitě ukončili.

Vyřídili si to s ním?

Evidentně ne. Šlo o nějakou kliku, jejíž pozice nebyla zřejmě tak silná. Pořád tam byl Gorbačov, Ševardnadze.

Líčíte člověka, který velel okupačním jednotkám v Československu, jako kladného hrdinu. Není v tom trochu rozpor?

Ne až takový. Hodnotím ho z časového odstupu a se znalostí jeho dalších životních kroků. Nevím, co dělal předtím. Nerad bych byl kritizován, že ho obhajuju, ale já prostě u něj vidím změnu. Stane se, že člověk prohlédne, a podle mě je to jeho případ. Během odsunu dělal všechno pro to, aby to proběhlo v klidu a po dobrém, všechna jednání s ním byla korektní. Osobně byl excitovaný z toho, co se děje v Československu. Říkal, že nikdy nevěřil, že je možné dělat revoluci tak, jak jsme ji tu udělali my, tedy zejména Havel.

Sovětský generál měl v úctě Havla?

Ano, ve velké. Po návratu do Ruska se zastal Gorbačova během puče stalinistů, a když byl nasazen do první čečenské války a otevřel desky s rozkazy, řekl, že tohle není válka, ale řezničina, a z Čečny odjel. Potom ho úplně vysypali. Pak se stal zakladatelem pravice strany a dnes je z něj normální demokrat, slušný člověk. Nejen že prohlédl, ale dokázal to i činy. Lidé se mění v čase, a jak jsem Vorobjova poznal, myslím, že je mravně za něj vzít alespoň částečnou osobní záruku. I když asi bude spíš výjimkou.

Co tady jeho armáda v osmdesátých letech vlastně dělala? Jaký měla úkol? Udržovat normalizaci už přece nebylo potřeba, ta se udržovala sama. Měla chránit východní blok před Západem nebo co vlastně?

Tohle asi už nikdo přesně neřekne. Leccos jsme při odsunu našli, nějaké strategické systémy, poziciční mapy, kde jsou zaměřené bojové cíle. Ale druhá věc je, jestli to skutečně chtěli udělat. U moci byl už Gorbačov a podle mého laického názoru armáda už pouze držela status quo. Během perestrojky

se nic dalšího nepřipravovalo. Byla to setrvačnost a nejasnost toho, co bude dál s celým východním blokem. Mimochodem, když jsem mluvil se Ševardnadzem, zeptal jsem se ho, jestli ty pohyby ve východní Evropě, které začaly pádem berlínské zdi, Gorbačov chtěl, jestli to byl jeho záměr a cíl, nebo jestli se mu to vymklo z rukou. Předpokládal jsem, že to ministr zahraničí bude vědět. A on řekl, že neví.

Měl na to sám nějaký názor?

Řekl, že se přiklání spíše ke druhé variantě. I když byl opatrný, aby to řekl přímo, přece jenom impérium je impérium. Takže – já nevěřím, že existuje politik, který by vám odpověděl, co tu vlastně Sovětská armáda chtěla. Měli tady ty obranné systémy a demonizovali si Ameriku, to byl základní princip, ale nemyslím si, že by připravovali nějaká tažení na Západ, to možná dřív.

Překvapilo vás něco na tom, jak tady sovětské vojáky žili? Jejich prostory byly pro Čechy zcela neznámý svět.

To ano, ale zase tak vzdálený tomu našemu nebyl. Překvapení bylo jen krátké – typické sovětské paneláky, vilky generálů... Západáci by na to koukali jako blázni, ale my ne. Obecně se dá říct, že standardem komunismu a sovětismu byla hrozná chudoba. Všechno bylo chudé, i občerstvení pro generály.

Traduje se, že běžní vojáci na tom byli hodně zle, občas měli hlad a často utíkali, i když jim za to hrozil trest smrti.

K tomu mám jednu vzpomínku. Celou dobu se kolem nás pohyboval Vladislav Kvasnička, novinář a dokumentarista, takový šťoural, kterému se nelíbilo, že když se kácí les, létají třísky. A ty třísky, to byly malé problémy na okraji velkého odsunu. Já si zase spíše uvědomoval, že ta masa, která se odsouvala, byla jedna ze dvou nejmocnějších armád světa. A na okraji odsunu tak bylo handlování se zařízením těch baráků, s naftou, různě se kradlo, kšeftovalo. Sověti prodávali, české firmy všechno možné kupovaly a Kvasnička mi to chodil říkat. Upřímně řečeno, bylo mi vcelku jedno, co si kdo koupí či prodá, ale on to nerad slyšel a občas přišel s nějakou vážnější věcí, kterou jsme pak řešili. Jednou třeba našel údajné krematorium, kde se prý spalovali popravení zběhové, jindy objevil, že v lese zůstaly tři neodsunuté tanky. Nevím, jak na to přišel, ale většinou to byla pravda. A jednou takhle přišel a říkal, že má vojenského zběha od Vorobjova a že ho musím pomoci schovat. Dostal mě tím do příšerné situace.

Proč?

Vorobjov toho zběha znal a ptal se mě, jestli o něm něco nevím. Já ze zásady nechci nikdy lhát, ale tehdy mi nezbylo než lhát, jako když

tiskne. Vydat mu toho vojáka mohlo mít nepředvídatelné následky.

Co s ním bylo?

Různě jsme mu pomáhali a pak dál nevím.

To je docela štěstí, že se z útěků nestala masová záležitost. Zůstat tady muselo být pro vojáky lákavé.

Měl jsem hrůzu z toho, že se rozkřikne, že jsme jednomu z nich pomohli. To bychom nestáli. Nejen že by přišli další, ale spolupráce s Vorobjovem by byla v koncích, protože on tehdy opravdu zuřil. Kvasnička nás stavěl před opravdové výzvy, jindy zase třeba přišel s tím, že objevil sklad jaderných hlavic.

A bylo to tak?

No ano. V parlamentu tehdy probíhala debata, jestli u nás Sověti měli hlavice, a nikdo to pořádně nevěděl. Ministerstvo obrany to popíralo a pak přišel Kvasnička, že sklad je v Bělé pod Bezdězem. Naše armáda to snad věděla, ale naprosto nic mi neřekli. V tomhle se generálové Ducháček a Naďovič zachovali loajálně vůči staré armádě, a ne vůči novému vedení státu. Takže jsem zmobilizoval odřad pyrotechniků, vojenskou policii, poslance a generály a odjeli jsme do Bělé pod Bezdězem. Generálům se moc nechtělo, ale museli, byli to šéfové armády. Po cestě mi generál Naďovič povídá, jestli si myslím, že je to nutné, že je to zbytečná cesta. Ještě

před Bělou se někdo ptal, jestli to neotčíme. Nechtělo se jim. Přijeli jsme na místo a tam stál takový malý sovětský bunkr s velkými dveřmi. Načež došlo k totální frašce. Zjistili jsme totiž, že ty dveře jsou zavřené na řetěz, který byl spojený obyčejnou fabkou. Jeden z těch operativců se přikolébal a řekl, že je to průšvih, že nemáme klíč. Tak jsem chtěl, aby to ucvakli. Šli tedy do autobusu, a že prý nemají štipací kleště. Chtěl jsem, aby tedy zámek nějak uřízli a oni, že si zapomněli pilku. Tak jsem chtěl, aby to urazili kladivem. A v celém pyrotechnickém autobuse, kde měli všechny možné nástroje, nenašli kladivo. Už se smrákalo a já jsem tam pořád stál před tou fabkou a nevěděl, jak to otevřít.

Tak jsem zavolał nějakého domovníka z toho tábora a on ji urazil cihlou. Pak jsem rozsvítil a bylo jasné, že mi armádní velitelé celou dobu lhali.

Bylo to úložiště jaderných hlavic?

Bezpochyby, generál Vacek mi to později potvrdil. Hlavice už odvezli, byly tam armatury jako z verneovek, takový sovětský high-tech. A taky telefon, který když jsem zvedl, okamžitě se zahlásil nějaký rusky mluvící člověk, aniž bych se představoval. Dovnitř toho prostoru jsem šel sám, vojáci se báli ozáření. Pak jsem ten prostor ještě oblétl letadlem a viděl jsem i odpalovací rampy. Dnes už jsou zarostlé.

Měl jste v té době nějakou představu, co s těmi prostory bude? Co jim říkáte dnes?

Většina zahnívá, protože na to nejsou prostředky. To máte jako s tou naší Maginotovou linií, kterou jsme stavěli proti Hitlerovi. Také úžasné stavby. Možná nemáme mozky nebo nápady, jak to využít, nebo je to jen představa romantiků. Každopádně by se jednalo o obrovské investice. Někde jsou zahrabané obrovské bunkry, třeba v Mordové roklí v Milovicích, tam je třípatrový bunkr, mimochodem existuje podezření, že se v něm schovávali sovětské zběhové při odsunu.

Další věci, která nedopadla nejlépe, jsou ekologické škody po Sovětské armádě. Dodnes nejsou odstraněny a česká strana za ně nevy mohla ani korunu. Proč se to nepovedlo?

To se řešilo nakonec, kdy už jsme měli za sebou odsun bojových jednotek. Zdálo se, že to hlavní je za námi, řešili jsme závěrečný koncert Pražského výběru a jestli z něj odletí generál Vorobjov vrtulníkem. A tehdy začaly nové rozhovory o odškodnění, z Moskvy přijela nová delegace s admirálem Grišinem, což byl jeden z jejich největších diplomatických vyjednávačů, který domlouval s Ameri-

čany smlouvy SALT 1, SALT 2 (série bilaterálních smluv mezi Sovětským svazem a Spojenými státy americkými o omezení strategických zbraní, pozn. aut.). A to byla neuvěřitelná postava, Kreml na kolečkách. Velký chlap, těžký přebytek osobnosti. Seděl u stolu, po pravé straně měl dvacet uniformovaných a po levé stejně tolik civilů, mluvil nesmírně pomalu, ale stačilo, aby řekl: „Nu voť“, a v místnosti by bylo slyšet spadnout špendlík. Jednali jsme tři sta hodin, celkem takových padesát dní během několika návštěv. Jeho vyjednávací metoda byla naprosto úmorná. My jsme žádali pět miliard odškodnění, jednalo se o tom třeba čtrnáct dní, než Sověti souhlasili. A druhý den ráno těsně

před jejich odletem, když se měla podepsat smlouva, si vzal admirál slovo a řekl, že to konzultoval s Moskvou a že tudy cesta nevede. Veškerá práce týmu expertů, právníků a diplomatů přišla vničeč. A tohle kolečko nám udělal třikrát. Nakonec

Takže se nakonec nic nedohodlo.

Já jsem v jednu chvíli rezignoval na mandát ve Federálním shromáždění a posledních jednání jsem se neúčastnil. Převzal to Josef Vavroušek a nakonec to vyšlo do ztracena. Nevím to jistě, ale myslím, že Vavroušek jako odborník na ekologii požadoval vyšší odškodnění a Sověti to odmítli. Dodnes nám to dluží.

V době, kdy se vyjednával odsun z Československa, běžela zároveň odzbrojovací jednání mezi SSSR a Amerikou, řešil se pobyt jejich vojsk v celé Evropě. Rychlý odchod Sovětů z Československa tak paradoxně neměl velkou podporu Západu – zejména Británie –, který chtěl celkovou dohodu. Pociťoval jste to nějak?

To přímo ne, ale pociťoval jsem velký zájem o informace z různých stran, i od Američanů. Byl jsem dost nezkušený, ale vnímal jsem, že se kolem motají různé rozvědky. Měl jsem zásadu, že se s rozvědkami nebavím. Nejsem ten typ, který má rád špiony, chtěl jsem, aby byl celý odsun transparentní. Takže ani KGB, CIA ani StB, nikdy jsem nebyl ochoten se zamatovat do nějakých handlů.

To o vás rozvědčíci opravdu tolik stáli?

Samozřejmě, to jelo pořád. Pozvali mě na jídlo a tam ze mě tahali informace. Mladý Američan, který přijel na setkání se mnou a zrovna uměl perfektně česky, krásná, šilně navoněná sovětská plukovnice, kterou mi dali v Milovicích povinně do auta, aby mě prováděla... Vždycky jsem je prokoukl v jedné minutě. Asi nejvytrvalejší byl jeden důstojník KGB, který se mi točil neustále za patami. Jednou mě skoro rozesmál – ptal se mě, jestli hraju na piano, a když jsem řekl, že ano, kývl na mě, jako že je to výborné krytí. Nešlo jim do hlavy, že nějaký jazzový hudebník by domlouval odsun Sovětské armády. A potom mi na oplátku řekl, že on hraje na balalajku a hned zase rozjel otázky o tom, co dělá ten a tamten. Tak jsem mu řekl: „Hele, necháme to u té hudby – já piano a ty balalajka.“

Tihle lidé zmizeli s posledními vojáky?

On ano. Ale než odjížděl, tak mi řekl větu, kterou si pamatuju dodnes: „Víš, možná odsud odejdeme jako vojáci, ale někteří z nás se vrátí jako podnikatelé.“

Tak to se trefil.

Ano, to se trefil. Ono to mělo dokonce dohru. Jednou jsem byl po mnoha letech v obchodním domě DBK v Praze na Budějovické nakupovat a najednou mi někdo zezadu poklepe na rameno. Otočím se, pozdraví mě nějaký chlápek a ptá se, jestli si na něj pamatuju. Nejdřív jsem nevěděl, ale pak mi to došlo. Byl to ten šéf KGB a držel linii našeho rozhovoru: „Tak jsme tady,“ povídá. Hrozně se tomu fóru smál. *Respekt 24/2011*

JAK NAKRMIT NENASYTNÉ BOHY

Krvavé rituály Střední a Jižní Ameriky zkoumají, jak indiánské civilizace skrze utrpení a smrt vyjadřovaly svůj vztah k bohům, přírodě a ostatním lidem.

Lidské oběti, sebetřýznění, rituální mučení... Otřesný materiál. Cílem knihy ovšem není bavit ani šokovat, ale pochopit, čeho chtěly dávné kultury obětováním dosáhnout a jak je samy vnímaly.

Dílo tří mladých vědkyň, specialistek na Mexiko a Andy - samozřejmě znalých mayského písma a vybavených zkušenostmi z práce v terénu - je skutečně neobvyklé.

Detailní popisy obětování a mučení, popisy krvavých obřadů, všichni ti upálení, utopení, zaživa pohřbení, usekané údy a propichované penisy jsou doprovázeny citáty z mayských kodexů i španělských kronik, vyobrazeními, časovými mapami, bohatými rejstříkem.

Není nejmenších pochyb, že i přes možný šok z hrůzného materiálu máme co do činění s pečlivě psaným vědeckým dílem. Jazyk knihy je uměřený, nezahlcený teoriemi ani vědátorským suchopárem, autorky nežonglují s ideologiemi, nestaví se do moralistní role, ale ani nezastírají, že by kniha, nasycená lidským utrpením, šla psát pouze za studena: „Všechny máme malé děti a všem nám z toho bylo někdy nanic,“ říká historička a etnografka Markéta Křížová. A proč tedy tak třeskutý materiál? „Právě krvavé obřady jsou pro etnografa výzva, mohou být klíčem k pochopení cizí kultury, obnažují ji až na kost. Právě tady se lze dozvědět, co byl jedinec schopný a ochoten udělat pro celek,“ dodává autorka, která k práci na knize přizvala dvě kolegyně.

Přes stohy amerikanistických studií tato kniha přináší leccos nového. Nemluví o českém prostředí, kde z nejrůznějších příčin panuje idealizace indiána. Také v mezinárodním kontextu, ovlivněném soudobou korektností i zcela konkrétními politickými cíli, se málokdo pustí do problému lidských obětí a dalších krutostí. Jsou to spíše témata, o kterých se cudně mlčí. Toto tabu kniha prolamuje.

K nejvyšší oběti bohům čili zabítí člověka docházelo v celé řadě kultur. Jedině ve vyspělých předkolumbovských civilizacích ale tvořily samozřejmějmu a z mnoha zdrojů doloženou součást každodenního života. Jinde se tento rituál neprováděl často. Spolehlivé údaje o lidských obětech například v antickém Řecku neexistují, u Keltů snad docházelo k nečetným obětem lidí bohu Taranisovi. Archeologické nálezy dokládají, že k lidským obětem docházelo u Germánů, což dosvědčují mumie nalezené v bažinách v Dánsku. Jiné interpretace ovšem praví, že šlo o popravy zločinců. Pouze v předkolumbovských kulturách Ameriky ale docházelo k obětování člověka v pravidelných cyklech, po celá staletí a v neobvyklém množství.

Knihy se věnuje výlučně Mezoamerice čili Mexiku i jihoamerickým Andám. Právě

tady existovaly vyspělé kultury Aztéků, Inků a Mayů, které rozvinuly krvavé obřady v šíři pro nás nepředstavitelné. Přičemž svou vysokou duchovní a materiální kulturou i komplikovaným náboženstvím naplňovaly úžasem už evropské dobyvatele v 16. století.

Donedávna ovšem panovaly teorie, které tvrdily, že Mayové „žádné oběti nepraktikovali, neválčili a žili mírumilovně pod vládou benevolentních kněží a astronomů“. Veškeré hrůznosti veřejných poprav a rituálních mučení byly připisovány vesměs pouze Aztékům a docházelo k nim snad i vinou bílého muže - k militarizaci společnosti a eskalaci krvavých rituálů totiž údajně docházelo pod tlakem konkvisty.

Podle překonaných představ ale žily mayské a předaztécké společnosti do příchodu Evropanů v jakýchsi bukolických oázách, kde se jejich členové věnovali poezii, astronomii a občasným neškodným „květinovým válkám“. Tato idealizace ale bere za své. „Nyní víme, že i Mayové vedli krvavé války všech proti všem, týrali a obětovali zajatce,“ uvádějí autorky. A krvavá praxe obětování, ponižování a mučení je doložena novými nálezy. Především válečnými freskami z Bonampak, kdy výjevy mučení a krutostí „šokovaly vědecký svět“, výzkumem nápisů na keramice, novými nálezy obětovaných v chrámových hrobech, jako v pyramidě Slunce v Teotihuacanu či v andských horách, i detailním studiem zpráv koloniálních autorů.

Tím podstatným přelomem v poznání starých Mayů je ale nebyvalý pokrok v rozluštění mayského písma. „Teď známe jednotlivé panovníky jménem, víme, kdy nastoupili na trůn a kdy obětovali a jak. Předtím jsme měli k dispozici jen obrázky na kameni a pár klikyháků,“ říká Křížová.

Jeskyně i chrámy Tak nyní víme, že například v roce 1486 nechal aztécký vládce Ahuizotl u příležitosti posvěcení Hlavního chrámu v Tenochtitlanu obětovat na dvacet tisíc osob. Někteří z nich byli váleční zajatci, jiní zřejmě patřili k jeho poddaným. Aztécké rukopisy i španělské kronikáře se touto hromadnou popravou a mučením zabývají detailně. „Muže, ženy i děti poutali do řad provazy, které měli protaženy nosními přepážkami,“ začíná zevrubná dobová reportáž. Zajatci vyčkávali - než byli obětováni - ve čtyřech dlouhých řadách táhnoucích se několik kilometrů. Obětování trvalo čtyři dny.

Autorky se zaměřují na hlavní způsoby obětování: stětí, rituální mučení, utopení a oběť krve a vyrvání srdce. K obětem bohům patřilo i sebetřýznění, kanibalismus a stahování kůže zaživa. Přičemž technika obětování byla pečlivě vypracovaná. Obětování srdce „při kterém se myokard přestává stahovat několik sekund poté, co je zaživa vytržen z hrudního koše“, a krev z přervaných cév tedy ještě stačí potřísnit božský idol, patřilo k základní povinnosti obětníků. Dle svého přesvědčení totiž museli „krmit slunce, aby nedošlo k zániku světa“.

Inkové čili andské kultury na rozdíl od Mayů

neznali písmo. Z hrobových nálezů ale víme, že zde docházelo k obětování během obřadů v jeskyních či na horských vrcholcích. Těla se nacházejí v Peru, Chile a Argentině. Proslulou „Juanitu“, zachovalé tělo asi dvanáctileté dívky, a další obětované děti našli horolezci na peruánské hoře Ampatu v roce 1995. Svatyně s obětovanými dětmi na vrcholu hory Llullaillaco ve výšce 6715 metrů objevená roku 1999 je nejvýše položeným archeologickým nalezištěm světa. A poslední nálezy z andských velehor jsou několik let staré. Mayové a Aztékové obětovali nejčastěji veřejně, hromadně a v chrámových prostorách. Příležitostí byly výroční svátky, svátky svázané se sakrálním kalendářem a „mnohé další události“. Obětování byli nejčastěji váleční zajatci, kvůli jejichž získání vedla města nepřetržitě ničivé války. „Pokrmem bohů“ se ale mohl stát kdokoli, kdo porušil pravidla čili „něco ukradl, zpronevěřil majetek“ či se stal otrokem. Otroky se lidé u Mayů a Aztéků nerodili, otrokem se mohl stát i člověk, kterého nouze donutila prodat sama sebe.

Muži byli nejčastěji obětováni bohům války, ženy zas bohyním země a kukuřice, děti se obětovaly po celé Mezoamerice bohům deště. U Aztéků se od matek vykupovali kojenci. U Mayů se děti určené k obětem prodávaly, pokud byly neposlušné a zlobivé. Pokud děti po cestě na obětiště plakaly, bylo to dobré znamení, slibující hojný déšť, a tak kněží „dětí trápili a šlehal, aby slz bylo co nejvíce,“ citují autorky františkána Sahagúna, jehož kroniku čili Florentský kodex, psaný společně s Aztéky v jazyce nahuatl, v roce 1577 zabavila inkvizice, neboť byla příliš proindiánská.

Přestože obětování bylo v těchto civilizacích denním chlebem, o jeho paradoxní povaze svědčí to, že Aztékové údajně nedokázali sledovat zabíjení dětí tak samozřejmě jako ostatních obětí. Dav k této podívané prý musel být leckdy sehnán násilím.

Víra v nenasytné bohy, lačné krvavých obětí, pro indiány Mezoameriky znamenala, že obětování lidí chápali jako nutnost, pokud chtěli svoji civilizaci zachovat. V základním a snad nejslavnějším souboru mayských mýtů sepsaných v jazyce quiché Popol Vuh (česky, Dauphin 2009) se píše, že člověk byl stvořen primárně právě pro to, aby bohy uctíval. Oběť byla tedy základní lidskou povinností.

Těžký úděl vyvolených lze si představit, že jinak k sebeobětování přistupoval „vyvolenec“, tedy obětovaný, který se v nečetných případech stával božstvem už za živa a jako s takovým s ním bylo po určitý čas nakládáno. Snad mohlo jít o člověka, který se s rolí v krvavém rituálu ztotožnil. Jinak ovšem věc vypadala pro zajatce z jiných kulturních okruhů.

K přípravě na bohoslužby o nedělích a svátcích

úterý 5.7. **Slavnost sv. Cyrila a Metoděje**
9.30 h. Letohrad

sobota 9.7. 19 h. Lukavice
neděle 10.7. 15. v mezidobí

7.15 h. Letohrad Iz 55,10-11
8.45 h. Mistrovice Ž 65
10.15 h. Orlice Ř 8,18-23
Mt 13,1-23

sobota 16.7. 19 h. Mistrovice
neděle 17.7. 16. v mezidobí

7.15 h. Letohrad Mdr 12,13.16-19
8.45 h. Lukavice Ž 86

Přičemž i u příslušníků dané kultury se přesvědčení, že oběti se lze vyhnout pobytu v neradostném podsvětí Mictlánu a navěky putovat po boku slunečního boha, prolínalo s přirozeným strachem ze smrti a děsem z mučení. „Uvědomělý“ obětovaný se ale podílel na bezpečném chodu vesmíru, daroval svůj život ostatním ze společenství -kteří ovšem mohli přijít na řadu po něm -a po smrti byl odměněn. Tolik alespoň vypovídají mayské kodexy i rituální poezie. Těžko ovšem soudit, co z toho byla „propagandistická rétorika mezoamerických náboženství“, jak uvádějí autorky. Pod nožem a tváří tvář smrti byl každý sám, a jak svou oběť nesl, se už těžko dozvíme.

Jáchym Topol, LN, 26.2. 2011

„Krvavé rituály Střední a Jižní Ameriky“
Marie Kosticová, Markéta Křížová, Sylvie Květinová Nakladatelství XYZ, 2011, 269 stran

Foto: František Dostál

10.15 h. Orlice Řím 8,26-27
Mt 13,24-43

sobota 23.7. 19 h. Lukavice
neděle 24.7. 17. v mezidobí
7.15 h. Letohrad 1 Král 3,5.7-12
8.45 h. Mistrovice Ž 119
10.15 h. Orlice Řím 8,28-30
Mt 13,44-52

sobota 30.7. 19 h. Mistrovice
neděle 31.7. 18. v mezidobí
7.15 h. Letohrad Iz 55,1-3
8.45 h. Lukavice Ž 145
10.15 h. Orlice Řím 8,35.37-39
Mt 14,13-21

sobota 6.8. 19 h. Lukavice
neděle 7.8. 19. v mezidobí
7.15 h. Letohrad 1 Král 19,9
a.11-13a
Ž 85
8.45 h. Mistrovice Řím 9,1-5
10.15 h. Orlice Mt 14,22-33

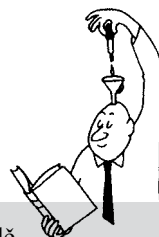
sobota 13.8. 19 h. Mistrovice
neděle 14.8. 20. v mezidobí
7.15 h. Letohrad Iz Iz 56.1.6-7
8.45 h. Lukavice Ž 67
10.15 h. Orlice Řím 11.13-15.
29-32
Mt 15,21-28

pondělí 15.8. **Slavnost Nanebevzetí P.Marie**
18 h. Orlice

sobota 20.8. 17.30 h. Mistrovice
19 h. Lukavice
neděle 21.8. 21. v mezidobí
poutní slavnost na Orlici a na Šedivci
7.15 h. Letohrad Iz 22,19-23
8.45 h. Šedivec Ž 138
10.15 h. Orlice Řím 11,33-36
Mt 16,13-20

sobota 27.8. 19 h. Mistrovice
neděle 28.8. 22. v mezidobí
7.15 h. Letohrad Jer 20,7-9
8.45 h. Lukavice Ž 63
10.15 h. Orlice Řím 12,1-2
Mt 16,21-27

sobota 3.9. 17.30 h. Mistrovice
19 h. Lukavice
neděle 4.9. 23. v mezidobí
poutní slavnost na Kunčicích
7.15 h. Letohrad Ez 33,7-9 Ž 95
10.15 h. Kunčice Řím 13,8-10
Mt 18,15-20

Okénko do farnosti - Vydavatel Farnost sv. Václava v Letohradě

Adresa redakce: Václavské náměstí 57, 561 51 Letohrad • Redakce: Iva Marková, Miloslava Šejvlová, Václav Vacek, jazyková úprava Jana Kalousková, e-mail: ivamarkova@tiscali.cz • digitální podobu naleznete na www.letohrad.farnost.cz
Registřikové č. MK ČR E 12797 • Sazba: JPG, Tisk: Grantis s.r.o. tel. 465 525 741